

VISSEN MET TEGENWIND

Advies Task Force
Duurzame Noordzeevisserij

VISSEN MET TEGENWIND

Advies Task Force

Duurzame Noordzeevisserij

Colofon

27 april 2006

Dit rapport kwam tot stand in het kader van de Task Force Duurzame Noordzeevervisserij o.l.v. Albert Vermuë, Directeur Visserij, Ministerie LNV

Redactie: Gerard van Balsfoort (Productschap Vis), Ton IJlstra (Directie Visserij), Nathalie Steins (Productschap Vis), Frans Vroegop (Directie Visserij)

Foto's: Flying Focus, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Productschap Vis, Visserijnieuws

Foto omslag: de UK44 op volle zee (Flying Focus)

Lay-out en kaftontwerp: Bruikman & Kok, Den Haag

Druk: Drukkerij Romer, Schiedam

Exemplaren van dit rapport zijn te bestellen bij Productschap Vis, Postbus 72, 2280 AB Rijswijk, tel: 070-3369604, e-mail: info@pvis.nl of zijn te downloaden via de website

<http://www.pvis.nl/>

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
De boodschap en opgaven in vogelvlucht	7
1. Inleiding	9
2. Probleemschets	11
3. Toekomstperspectief	15
4. Oplossingsrichtingen naar de toekomst	19
- Kiezen voor ondernemerschap staat centraal	19
- Samenwerking is nodig	20
- Verandering en innovatie bieden perspectief	24
- Ruimte in regels, ruimte voor duurzaam ondernemerschap	26
- Financiën	27
5. De Transitieagenda	29
- De platvisserij en transitie	30
- De vloot en transitie	30
- Maatschappelijke acceptatie en transitie	31
- Samenwerking en transitie	31
- Investeren in transitie	32
- Faciliteren van transitie	33
Bijlagen	37

Voorwoord

*“Wie anderen overwint is sterk,
wie zichzelf overwint is machtig”.*

De visserijsector staat in de komende jaren voor een aantal zware opgaven. De belangrijkste opgave is te komen tot een substantiële verbetering van het rendement van de bedrijven en tegelijkertijd te werken aan een in alle opzichten duurzame visserij. Dit is noodzakelijk voor het behoud van een maatschappelijke acceptatie van de visserij in Nederland. Deze opgaven vinden plaats in een tijd dat de omgeving van de visserij sterk in beweging is. Oude zekerheden staan onder druk. De maatschappelijke omgeving verandert, de visserij zelf verandert, de markt verandert en niet in de laatste plaats zien we dat ook de Noordzee aan verandering onderhevig is.

Centraal in dit rapport staan de opgaven voor ondernemers om met deze veranderingen om te gaan. Ondernemerschap is daarvoor essentieel: ondernemers moeten weer de regisseur worden van hun eigen toekomst. Daarbij geldt ook dat de verantwoordelijkheden die daarbij horen, zowel voor bedrijven individueel als in samenwerkingsverbanden, moeten worden opgepakt. Ook voor de overheid ligt er een belangrijke opgave. De rol die de overheid daarbij speelt is een andere dan in het verleden. Het is een illusie te denken dat met beleid en regels alle problemen zijn op te lossen. Datzelfde geldt voor omvangrijke financiële steun. Wel kan de overheid oplossingen faciliteren en ontwikkelingen in de juiste richting stimuleren. Het spreekt voor zich dat die rol alleen betekenisvol ingevuld kan worden als er sprake is van een goede communicatie en onderling vertrouwen tussen de overheid, de sector en de maatschappelijke organisaties.

Het rapport benoemt drie gebieden waaraan met voorrang gewerkt moet worden. Het betreft het reduceren van de kosten in de sector, het verminderen van de effecten van de visserij op de natuur en het verbeteren van de opbrengsten door meer in te zetten op kwaliteit. Laten we de komende tijd met inzet van alle krachten en betrokkenen werken om te komen met oplossingen die de visserij langs deze weg een duurzaam perspectief bieden.

Albert Vermuë
Voorzitter Task Force Duurzame Noordzevisserij

De boodschap en opgaven in vogelvlucht

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft in reactie op de zich snel verslechterende economische situatie in de Noordzeevisserij, de Task Force Duurzame Noordzeevisserij ingesteld. De minister gaf ons opdracht een economisch en ecologisch duurzaam perspectief voor de Noordzeekottervloot te ontwikkelen en met voorstellen te komen hoe verandering in gang kan worden gezet om dit perspectief te realiseren.

Hieronder volgen in het kort de zes hoofdboodschappen die boven kwamen drijven bij het schrijven van ons rapport. Sommige van die boodschappen zijn confronterend; anderen lijken moeilijk te realiseren. De titel van ons rapport “Vissen met tegenwind” geeft aan dat wij ervan overtuigd zijn dat de sector sterker uit de huidige crisis zal komen. Gelouterd en met de blik gericht op de toekomst en de omgeving. Verderop in ons rapport staat de boodschap dat wij van oordeel zijn dat er in deze toekomst niet voor alle bedrijven die nu actief zijn een plek is gereserveerd. In het hoofdstuk over ondernemerschap schrijven wij:

“In onze visie is er slechts een toekomst voor ondernemers die een duidelijke keuze willen maken voor verandering en die in staat zijn deze keuze te realiseren.”

Dat is een onprettige boodschap. In deze sector zijn we echter gewend om de dingen tegen elkaar te zeggen zoals we ze voelen, en dat moet nu ook.

Wij geven de Noordzeevisserij zes concrete boodschappen mee die richtinggevend zijn voor toekomstige oplossingen. Aan iedere boodschap zijn in hoofdstuk 5 concrete opgaven gekoppeld voor de vissector, de overheid én de maatschappelijke organisaties.

1. Een aantal 'issues' in de gerichte platvisvisserij moet worden aangepakt ten behoeve van de bestandsontwikkeling (te hoge visserijinspanning, discards), het (bodem)ecosysteem (bodemberoering) en milieu (hoog brandstofverbruik). Hoewel platvis en vooral tong ontegenzeggelijk de economische drager van de Nederlandse zeevisserij blijft, moeten de toekomstige mogelijkheden die andere vissoorten en andere vismethoden bieden volledig worden benut.
2. Voor de huidige wijze van platvisvisserij, namelijk louter met de traditionele boomkor, is geen duurzame toekomst weggelegd. De toekomst voor een rendabele visserij met minder effecten op natuur en milieu en met een betere energiebalans ligt bij een vermindering van de visserijinspanning. Bovendien zien wij mogelijkheden voor kleinere schepen met minder vermogen, die multifunctioneel kunnen vissen. Een aangepaste boomkorvisserij kan onderdeel blijven uitmaken van een dergelijke vloot.
3. Maatschappelijke acceptatie is noodzakelijk voor de toekomst van de Noordzeevisserij. Deze maatschappelijke acceptatie komt tot stand door de opstelling van een zogenaamd maatschappelijk convenant tussen de sector en de relevante maatschappelijke organisaties, waarin de geaccepteerde ontwikkelingsrichting van de Noordzeevisserij, en daarmee een 'license to produce', voor langere tijd is vastgelegd.
4. Versnippering in de vissector leidt tot minder slagkracht. Voor een rendabele visserij waarbij aanvoer en vraag beter op elkaar zijn afgestemd, is meer samenwerking noodzakelijk zowel tussen ondernemers binnen als tussen de verschillende ketenschakels.
5. Om de transitie te bewerkstelligen is voor de middellange termijn een omvangrijk investeringsprogramma van 300 à 400 miljoen euro noodzakelijk.
6. Innovatieve ondernemers hebben de toekomst en moeten gestimuleerd worden hun ideeën uit te voeren. Ondersteuning is nodig in de vorm van een uitvoeringsprogramma, het bieden van ruimte in beleid en regelgeving, het creëren van prikkels voor innovatoren, het instellen van een Visserij Innovatie Platform en het geven van educatie en voorlichting.

Zes pittige boodschappen, dat zeker, maar wel duidelijk. Uw toekomst ligt in uw eigen handen, en dat is geruststellend.

1. Inleiding

Vóór u ligt het advies van de Task Force Duurzame Noordzeevervisserij. De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit stelde de Task Force in op de laatste dag van oktober 2005. Aanleiding was de zich snel verslechterende economische situatie in de Noordzeevervisserij. Waren de afnemende vangstrechten én vangstmogelijkheden al langere tijd oorzaak van afnemende rendementen, de explosief gestegen olieprijs bracht het overgrote deel van de Noordzeekottervloot in grote problemen.

De Task Force werd breed samengesteld uit vertegenwoordigers van het visserijbedrijfsleven, de maatschappelijke organisaties, de wetenschap en de overheid. Voorzitter was de directeur Visserij, Albert Vermuë. Leden waren Ton Ilstra (Directie Visserij), Gerard van Balsfoort (Productschap Vis), Ben Daalder (Federatie van Visserijverenigingen), Johan Nooitgedagt (Nederlandse vissersbond), Guus Pastoor (Visfederatie), Martin Scholten (IMARES, voorheen RIVO) en Floris Groenendijk (Stichting de Noordzee). Secretarissen waren Nathalie Steins (Productschap Vis), Ronald Lanfers (Directie Visserij, tot jan. 2006) en Frans Vroegop (Directie Visserij).

Wij kregen de opdracht een economisch en ecologisch duurzaam perspectief te ontwikkelen voor de Noordzeekottervloot. Wij moesten met voorstellen komen hoe we verandering in gang kunnen zetten om het perspectief van een economisch gezonde en duurzaam opererende bedrijfstak te bereiken. Wij vertaalden dit naar een drietal hoofdtaken:

- het opstellen van een visie met perspectief voor de noodlijdende kottervloot;
- het creëren van een institutioneel kader waarbinnen bedrijfsleven, financiële instellingen en maatschappelijke organisaties in gezamenlijkheid werken aan de vereiste veranderingen;
- het zorgdragen voor de ontwikkeling van een financieel kader.

Eind november stelden we een drietal werkgroepen in: de Werkgroep Transitie, de Werkgroep Innovatie/Organisatie en de Werkgroep Financiën. De werkzaamheden en rapportages van deze drie werkgroepen vormden de basis van dit advies. Ze zijn als bijlagen bij dit advies opgenomen.

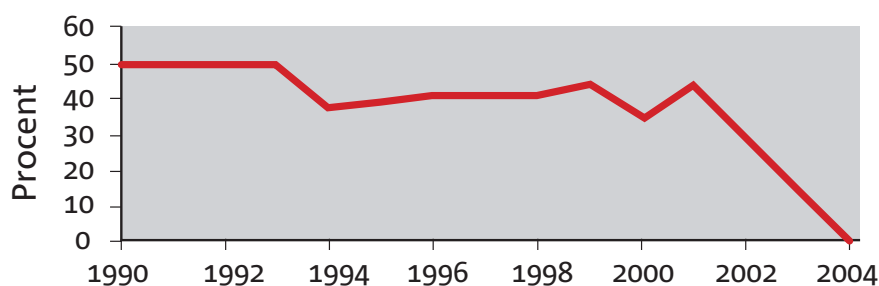
Het advies is als volgt opgebouwd. Na de inleiding bevat hoofdstuk 2 een schets van de actuele problemen in de Noordzeevervisserij. Hoofdstuk 3 geeft aan dat er ondanks deze problemen een perspectief is voor de Noordzeevervisserij kijkend naar visbestanden, de markt, de keten en het ondernemerschap in de sector. Dat dit perspectief er niet vanzelf komt blijkt uit hoofdstuk 4 waarin oplossingsrichtingen naar de toekomst staan. Deze oplossingsrichtingen zijn onder meer het tonen van ondernemerschap en het aangaan van samenwerking binnen de sector en tussen de sector en de maatschappelijke omgeving. Maar het hoofdstuk bevat ook oplossingen in de sfeer van het creëren van een klimaat waar innovatie en vernieuwing kan gedijen en regels stimuleren in plaats van beperken. Om deze wat abstracte oplossingsrichtingen te vertalen naar de praktijk eindigt het advies met een transitieagenda met boodschappen en opgaven voor de toekomst.

2. Probleemschets

De unieke positie van de Nederlandse platvissector als Europees marktleider is in gevaar. Dat geldt ook voor de met veel zorg opgebouwde Nederlandse draaischijffunctie bij de import en export van vis. We zijn immers één van de belangrijkste handel landen van vis in Europa.

Oorzaak is de economische situatie in de kottervisserij. Enkele jaren geleden was de Nederlandse kottervloot nog een van de modernste, meest concurrerende en rendabele vissersvloeden van Europa. Inmiddels is het tij gekeerd. Opeenvolgende jaren met gemiddeld slechte bedrijfseconomische resultaten hebben ertoe geleid dat de solvabiliteit het afgelopen jaar tot een dieptepunt is gedaald. Het gemiddelde eigen vermogen van een kottierbedrijf is gedaald naar nul of ligt daar dicht tegenaan (zie figuur 1). Ondanks een aanzienlijke sanering van de vloot is de negatieve trend, waarbij de kosten niet meer in evenwicht zijn met de opbrengsten, onverminderd doorgegaan. Het visserijbedrijfsleven verwacht nog voor de zomer een reeks faillissementen. Meerdere oorzaken hebben geleid tot deze situatie.

Figuur 1:
*Ontwikkeling solvabiliteit
kottervloot*

Gespecialiseerde vloot

Vanaf de jaren '70 van de vorige eeuw heeft de kottersector fors geïnvesteerd in een gespecialiseerde vloot die vooral op tong en schol vist.

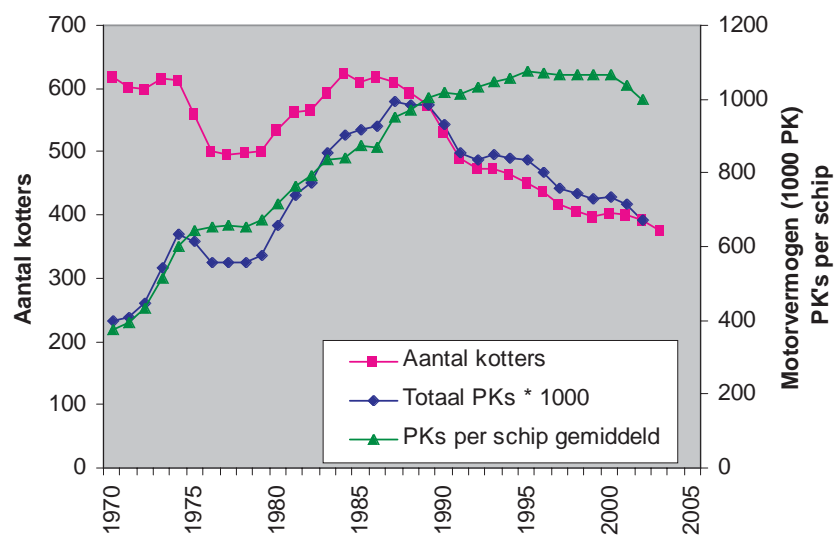
Daarbij waren en zijn de tongvangsten de economische basis voor een gemiddeld visserijbedrijf. Tong bepaalt tevens zodoende de ontwikkeling van de algemeen gebruikte visserijmethode (boomkor), waarvoor grote en krachtige schepen nodig zijn (voor ontwikkeling van de vloot zie figuur 2). De vaste en variabele kosten nemen parallel aan deze ontwikkeling toe. Met de huidige kostenontwikkeling – in het bijzonder die voor brandstof – is een rendabele exploitatie niet meer haalbaar. Bovendien zijn de vele investeringen in vangstquota voor een belangrijk deel 'verdampt'. Sinds de jaren '70 kent Nederland de vangstrechten toe via het systeem van 'Individual Transferable Quota' (ITQs). Deze vangstrechten zijn vrij verhandelbaar op de markt. Vissers hebben veel geld geïnvesteerd in het verkrijgen van deze individuele vangstrechten. Tot 2 jaar geleden lagen de transactiepreizen op deze quotamarkt op een wisselend, maar hoog niveau. Momenteel zijn onder invloed van de onderuitputting van de vangstquota (als gevolg van verschuiving in het vispatroon (vanwege het Europese zeedagensysteem en de hoge brandstofkosten) en de slechte rentabiliteit, de quotumprijzen fors gedaald met grote gevolgen voor de eigen vermogenspositie.

ERRATUM

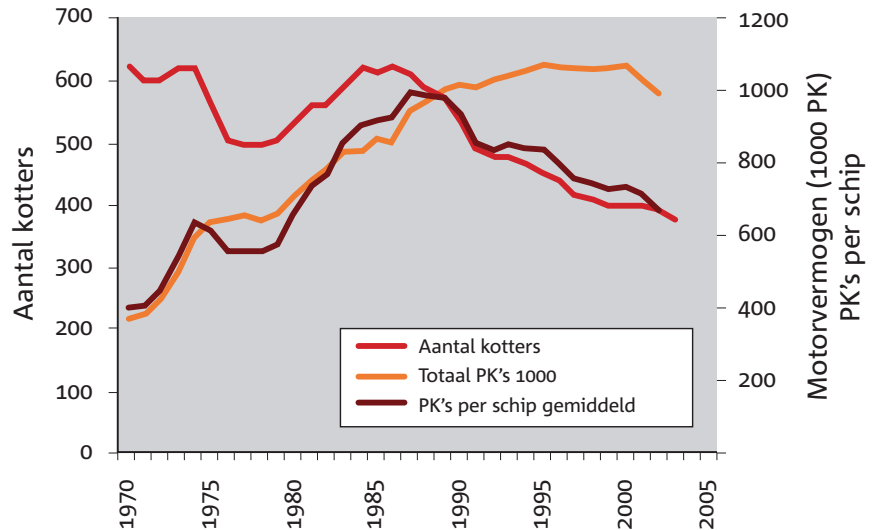
Vissen met tegenwind, Advies Task Force Duurzame Noordzeevisserij, 27 april 2006

Op pagina 12 zijn in figuur 2 abusievelijk de oranje en blauwe lijn als benoemd in de legenda verwisseld. Onderstaande figuur geeft de correcte weergave van de ontwikkelingen in de totale PKs van de vloot en de gemiddelde PKs per schip.

Figuur 2
Ontwikkeling kottervloot:
aantal, totale en gemiddelde
motorvermogen

Figuur 2
Ontwikkeling kottervloot:
aantal, totale en gemiddelde
motorvermogen

Maatschappelijke acceptatie

Ook de maatschappelijke acceptatie van de Noordzeevervisserij is aan verandering onderhevig. De Noordzeevervisser kon tot voor kort betrekkelijk anoniem zijn bedrijf uitvoeren. Er komt echter steeds meer kritiek op zijn wijze van vissen. De maatschappelijke organisaties vatten steeds meer belangstelling op voor visserij-activiteiten. Zij hebben steeds meer toegang tot adviseringsprocessen en politieke besluitvorming. Hierdoor komen visserijmethoden in toenemende mate op de maatschappelijke en politieke agenda te staan. Ook in de markt zien we dat de grote internationaal opererende winkelketens zoeken naar manieren om duurzaamheidscriteria in te bouwen. Daarmee gaat duurzaamheid in de prijsvorming van aangevoerde Noordzeevis een rol spelen.

Maatschappelijke acceptatie komt ook terug in het natuurbeleid, dat beperkingen oplegt aan bepaalde vormen van visserij. Het gaat hierbij om de invoering van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in het Nederlandse deel van de Noordzee en daarmee maatregelen voor de mogelijke instelling van beschermde gebieden

op zee. Voor de kustzone zal wellicht de Kaderrichtlijn Water gevolgen hebben. Verder zal medio 2006 de Europese Commissie het Groenboek Maritiem Beleid uitbrengen. Dit groenboek zal het kader aangeven van de invulling van de ecosysteembenadering in het Gemeenschappelijk Visserijbeleid. Ook zal er steeds meer sprake zijn van toenemende ruimteconcurrentie met andere, veelal nieuwe, gebruikers van de Noordzee (o.a. windmolenparken). Ook de huidige en de toekomstige veiligheids- en arbowetgeving zal de nodige inspanningen en veranderingen vragen. Deze beperkingen zullen negatieve gevolgen hebben voor het rendement van de Noordzeevervisserijsector.

Visbestanden

Voor een inschatting van het toekomstperspectief van een Noordzeevervisserijbedrijf is de ontwikkeling van het tong- en het scholbestand van wezenlijk belang. Dit is het logische gevolg van de specialisatie op deze soorten. Hierdoor is het zicht op de diversiteit van de aanwezige en te bevissen bestanden in Noordzee uit het beeld verdwenen.

Sinds 1957 wordt het tongbestand in de Noordzee systematisch onderzocht. Over het geheel genomen is het een betrekkelijk stabiel bestand gebleken, ook al waren er jaarlijkse fluctuaties in de groei van het bestand en daarmee in de vangstmogelijkheden. Voor de eerstkomende jaren verwachten we op basis van lopend onderzoek een afname van het bestand met als gevolg lagere vangsthoeveelheden. Voor de (middel)lange termijn kunnen we geen voorspelling geven.

De afgelopen jaren zijn het scholbestand en de daaraan gekoppelde vangsthoeveelheden aanzienlijk afgenomen. In 2004 werd ten opzichte van de jaren '80 nog maar eenderde van de hoeveelheid schol aan land gebracht.

De afgelopen 10 jaar stabiliseert het scholbestand zich op dit lagere niveau. Een belangrijk onderdeel van de visserij op tong en schol zijn de bijvangst van andere platvissen, zoals griet, tarbot, schar en tongschar. Ook andere, nieuwe (ongequoteerde), soorten als mul, zeebaars en inktvis maken deel uit van de vangsten in de zuidelijke Noordzee. Over de ontwikkelingen van deze overige (platvis)bestanden en de nieuwe soorten is weinig bekend vanwege het ontbreken van wetenschappelijk onderzoek.

De jaarlijkse vermindering van de reële vistijd waartoe het Europese visserijbeleid verplicht, beïnvloedt het rendement van de Noordzevisserij. Dit heeft inmiddels tot een dusdanig gering aantal zeedagen geleid, dat onderbenutting van de toegestane vangsthoeveelheden steeds dichterbij komt.

In Brussel is inmiddels de discussie gestart over het voorstel van de Europese Commissie voor de toepassing van de 'Maximum Sustainable Yield' benadering op de platvisvisserij in de Noordzee. Deze discussie kan uitmonden in verdere beperkingen voor de visserij in de eerstkomende jaren.

Bij de inschatting van de toekomstige vangstmogelijkheden voor Noordzevisserij speelt de vraag of, in welke mate en in welke richting de Noordzee minder productief wordt vanwege een structurele verandering van de ecologie. Hoe het antwoord op deze vraag ook luidt, de visserij zal de natuur moeten volgen. Daar waar de productiviteit van sommige soorten afneemt, neemt die van andere soorten toe. Dat beperkt kansen voor de ene vorm van visserij, maar biedt perspectieven aan een andere.

De markt

De structureel hoge en mogelijk verder stijgende brandstofprijs leidt tot hoge kosten, die niet automatisch door hogere verkoopprijzen worden gecompenseerd. De geïndexeerde verkoopprijzen voor de belangrijkste aan wal gebrachte vissoorten zijn sinds 1975 vrijwel constant. De vismarkt is immers sterk internationaal en de Europese markt kent nauwelijks bescherming van visproducten (in vergelijking met de Europese markt voor landbouwproducten). De Europese importmarkt is met Japan de grootste ter wereld. Alle mondiale spelers willen hun producten in de EU afzetten. Dit betekent een sterke concurrentie. Slechts producten met een geheel eigen, onvervangbaar (vers)karakter kunnen hun prijsniveau handhaven. Maar bijvoorbeeld schol krijgt te maken met toenemende concurrentie en de daarmee samenhangende prijsdruk van goedkopere producten uit Azië.

Veranderingen zijn nodig

Dit alles betekent dat de ondernemers in de visserij anders moeten gaan opereren. Veranderingen zijn nodig in ondernemerschap, in bedrijfsstrategieën, in het management, de techniek en de organisatie van de markt. Er is wil en moed van de individuele ondernemers nodig om om te schakelen. Daar hoort ook bij een geloof in de toekomst voor de Nederlandse Noordzevisserij. Bij de sector zelf én bij degenen die bij de sector betrokken zijn, zoals overheid, de maatschappelijke organisaties en kredietverschaffers.

Dat er toekomstperspectief is voor de Noordzevisserij en elan bij de sector om te veranderen, daar kan geen twijfel over bestaan. Het volgende hoofdstuk gaat hier

verder op in. Desondanks is niet te verhelen dat de huidige situatie bij veel bedrijven dusdanig alarmerend is, dat verbeteringen voor een aantal bedrijven te laat zullen komen.

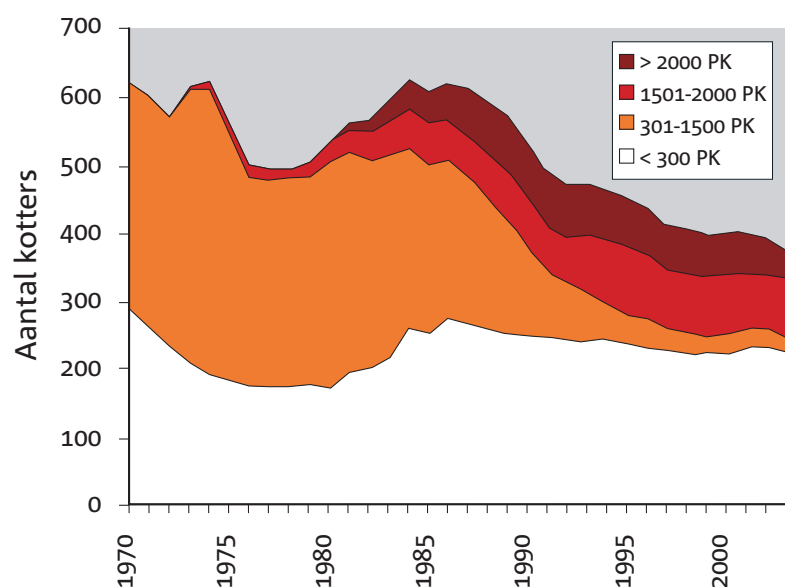
De Nederlandse kottersector in getallen

De totale Nederlandse visserijbedrijfskolom kent ongeveer 3.000 ondernemingen. Dit is inclusief 450 bedrijven in de verwerkende industrie, groothandel en detailhandel. De kolom biedt werkgelegenheid aan circa 15.000 personen. Er zijn 10 zeevisafslagen.

De kottervloot is de laatste jaren fors gekrompen. In 1998 waren er nog 407 kotters; anno 2006 zijn dit er 340. Ongeveer 110 kotters zijn vrijwel volledig afhankelijk van de visserij op tong en schol (kotters > 1.100 PK). Meerzeggend is de daling van de totale hoeveelheid vistijd (visserijinspanning) die de vloot op zee doorbrengt. Deze is in de periode 1998-2005 gedaald met 30%.

Voor de kottervloot zijn tong en schol de belangrijkste soorten. Nederland heeft 75% van het Noordzee tong TAC in handen en bijna 40% van de TAC van schol. Daarnaast heeft een deel van de vloot in de jaren '80 geïnvesteerd in buitenlandse ondernemingen. Met het scholquotum van deze 'vlagkotters' is in feite 60% van de TAC voor Noordzeeschol in Nederlandse handen en ruim 90% van de Noordzee tong TAC. De aanvoer van vis op de afslagen laat zien dat andere, niet-quoteerde soorten langzaam in belang groeien.

Ontwikkeling kottervloot

3. Toekomstperspectief

‘Als de sanering van de kottervloot de sector niet uit het dal getrokken heeft en de ondernemers weinig grip hebben op externe factoren, waarom zouden investeringen in de kottersector dan nu wel het verschil maken?’ Een zeer terechte vraag. Waarom geld en energie stoppen in een slecht renderende sector?

Ons antwoord is dat er voldoende toekomstperspectief is voor de Noordzeevervisserij en dat in de sector het elan aanwezig is.

De vis

De Noordzee is een van de productiefste zeeën ter wereld met een aantrekkelijke hoeveelheid zeer gewilde en waardevolle vis. Nederlandse vissers hebben exclusieve toegangsrechten tot deze vis en zij willen deze natuurlijke rijkdom exploiteren. Door het gecombineerde stelsel van de relatieve stabiliteit (de vaste verdeling van de vangstrechten over de lidstaten) en individuele vangstrechten (ITQs) is er feitelijk geen andere keuze dan zélf als Nederland gebruik te maken van dit toegangsrecht. De grote uitdaging is de exploitatie van dit recht economisch rendabel en op een maatschappelijk acceptabele wijze vorm te geven. Vooral in de zuidelijke Noordzee komen er in toenemende mate nieuwe, niet gequoteerde soorten in de vangst, die aanvullende perspectieven bieden voor Noordzeevervisserij. De tong is voor de Nederlandse Noordzeevervisserij de belangrijkste economische drager en daarmee de drijvende kracht en cruciale factor in elk transitieproces.

De markt

De marktpositie van Nederlandse platvis is goed en heeft potentie voor verdere uitbouw. De vraag naar vis blijft immers stijgen. Het imago van vis was al goed en wordt steeds beter. Vis is ‘in’: het is gezond, lekker en een natuurproduct. Dat maakt het potentieel groot, in Nederland en daarbuiten. Jaar na jaar tonen metingen in ons land een stijging van de gemiddelde consumptie aan. Die toename breidt zich nu ook uit naar de jongere consument. Voor de gezondheid van vis bestaat overtuigend bewijs. De Nederlandse Hartstichting, het Voedingscentrum en de Nederlandse Vereniging van Diëtisten zijn aansprekende ambassadeurs die het eten van vis in het wekelijkse eetpatroon sterk propageren. Binnen de markt waar de platvissector zich op richt (Zuid- en West-Europa) is een tekort aan vis. Om aan de groeiende vraag te voldoen worden grote hoeveelheden (veelal bevroren) vis geïmporteerd. Het verse Noordzeeproduct heeft op deze concurrentiemarkt een eigen positie. Het moet zich echter nog beter onderscheiden van het reguliere importproduct. Grotere delen van de aanvoer van de kottervloot zouden aangeboden kunnen worden in een hoger marktsegment. Dit is vaak het verssegment. Het is in Nederland nog wachten op de doorbraak van de groot-schalige verkoop van verse vis en visproducten door supermarktketens. Dit is elders in Europa al gemeengoed. Steeds meer grote spelers in de levensmiddelenmarkt onderscheiden zich op duurzaamheid wat betreft producten, grondstoffen, energieverbruik, verpakking etc. De visserij biedt hiertoe een uitgesproken kans omdat de visserij als thema wereldwijd en met grote regelmaat de publiciteit haalt. De Nederlandse platvissector moet hier goed op inspelen.

De keten

Nederland is Europees marktleider in platvis en heeft de kennis, expertise, infrastructuur en logistiek om het potentieel van eigen aanvoer verder uit te bouwen. Daarnaast vervult Nederland in Europa een zeer belangrijke draaischijf-functie bij de import en export van vis. Het Nederlandse product kan meegenomen worden in het brede aanbod van de internationaal opererende handelsbedrijven. De handel en de verwerkende industrie spelen hier direct op in door product-innovaties en door het aanboren van nieuwe afzetkanalen. De aanwezigheid van deze infrastructuur is een essentiële voorwaarde voor succesvol ondernemen in de aanvoersector. Dat betekent niet dat er geen verbeteringen mogelijk zijn in de keten. Een betere onderlinge afstemming tussen de verschillende schakels en een betere en meer doorzichtige informatievoorziening over en weer door de keten heen, moeten leiden tot een meer op de markt afgestemd product. Dit kan leiden tot verdere rationalisaties in de productenstroom, zodat de toegevoegde kosten ook daadwerkelijk tot toegevoegde waarde leiden in plaats van tot lagere rendementen.

Ondernemerschap

De Nederlandse aanvoersector staat in het buitenland (nog steeds) bekend om zijn ondernemerschap en zijn vermogen zich aan te passen aan nieuwe omstandigheden. Als de Nederlanders zich niet weten te redden bij tegenwind, is de algemene gedachtegang in de EU, wie dan wel?

Tot 2 jaar geleden gaf de ontwikkeling van de olieprijs nog niet echt aanleiding tot grote zorg. Dat is nu anders. Nu is bij de vissers het besef goed doorgedrongen dat de bedrijfsvoering moet worden aangepast. De afgelopen decennia zijn er in de visserij vele ontwikkelingen geweest waarbij Nederland vooropgelopen heeft op het terrein van ondernemerschap, organisatie en beleid. En ook nu lopen er vele initiatieven – groot en klein – die duiden op aanpassing van de bedrijfsvoering. Ook uit de vijf ondernemersdagen die we georganiseerd hebben, blijkt dat ondernemerschap nog steeds een kenmerkende eigenschap is.

In het diepe dal waarin de kotterssector momenteel zit, is toch bij een aantal individuele ondernemers het elan aanwezig om te innoveren en een nieuw toekomstperspectief voor hun bedrijf neer te zetten. Men ziet kansen en wil risico's nemen. Deze koplopers kunnen het fundament voor een omslag in de kottersvisserij leggen. Hun aanwezigheid en hun wil om hun bedrijven daadwerkelijk aan te passen aan de economische en maatschappelijke eisen van dit moment, maken uiteindelijk het verschil.

Het is nu van belang de noodzaak tot veranderen en de bestaande wil bij ondernemers zo te kanaliseren dat een aanzienlijk deel van de vloot mee kan gaan in deze verandering. Er dienen dus aanpassingen te komen die de sector voor de langere termijn daadwerkelijk duurzaam maken.

4. Oplossingsrichtingen naar de toekomst

In dit hoofdstuk dragen we voor een aantal thema's uitgangspunten en oplossingsrichtingen aan die de weg wijzen naar een rendabele en duurzame Noordzeevervisserij.

Wij hanteren de volgende uitgangspunten:

- De structuur van de Noordzeevloot zal veranderen.
- De tongvisserij is de economische drager waarvoor bij uitstek een rendabele en maatschappelijk acceptabele oplossing moet worden gevonden.
- Visserijondernemers zijn bereid om te veranderen. Niet veranderen betekent voor het gros van de ondernemers dat er geen perspectief is.
- Individueel ondernemersgedrag staat aan de basis van een traject naar een kansrijke transitie, maar samenwerking biedt nieuwe kansen.
- Meer inzet op samenwerking tussen de sector en de maatschappelijke organisaties.
- Voor het uitvoeren van de transitieagenda zijn extra beleidsruimte en prikkels nodig.

De thema's en oplossingsrichtingen vertalen we in het volgende hoofdstuk in een concrete transitieagenda.

Kiezen voor ondernemerschap staat centraal!

Uit de perspectievenanalyse in hoofdstuk 3 blijkt dat we meer dan voldoende ruimte zien voor ondernemers om een goede boterham te verdienen in de toekomst. Om deze perspectieven te realiseren is het noodzakelijk dat ondernemers zich aanpassen aan de nieuwe omstandigheden. In onze visie is er slechts een toekomst voor ondernemers die een duidelijke keuze willen maken voor verandering en die in staat zijn deze keuze te realiseren. Het is voor deze groep van ondernemers dat we perspectief zien. De werkgroep Transitie snijdt dit vraagstuk ook aan. Onze conclusie daarbij is dat ondernemers moeten streven naar substantiële kostenverlaging, product- en procesinnovatie en het behoud en/of het herstel van maatschappelijk draagvlak.

Ondernemers die niet of onvoldoende in staat zijn in te spelen op deze veranderingen hebben volgens ons de komende jaren dan ook geen overlevingskans. Het is belangrijk dat ondernemers in de visserij deze consequentie onder ogen durven zien.

Ondernemers dienen te beschikken over initiatief, durf, creativiteit, vasthoudendheid en doorzettingsvermogen. Deze zogenaamde 'competente' ondernemers zijn ook in moeilijke tijden in staat om de ontwikkelingen zo naar hun hand te zetten dat zij niet alleen in staat zijn om kosten naar beneden bij te stellen, maar ook om maatschappelijke acceptatie te bewerkstelligen van hun (veranderde, verduurzaamde) wijze van visserij.

Er is een belangrijke en verantwoordelijke rol voor de organisaties in de visserij om maatschappelijke acceptatie te bewerkstelligen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een convenant tussen bedrijfsleven en de belangrijke maatschappelijke organisaties op het terrein van natuur en milieu.

We gaan hier verder op in in de paragraaf over samenwerking met maatschappelijke organisaties.

De succesvolle, competente visserijondernemer heeft een duidelijke toekomstvisie: "Waar en op welke wijze wil ik over enkele jaren mijn visserijbedrijf uitoefenen?". "Welke, wellicht rigoureuze keuzen moet ik vandaag maken, welke stappen moet ik morgen zetten en met wie doe ik dat?". Dat vereist een visie op het eigen bedrijf in de toekomst.

Dit type ondernemerschap kan slechts dan floreren indien er daadwerkelijk ruimte is om vernieuwende experimenten uit te voeren (zie onder ruimte in regelgeving). De ondernemer van zijn kant moet openheid geven over de resultaten van zijn experimenten en bereid zijn de resultaten te borgen en te delen met zijn collega's. Deze manier van werken veronderstelt dat de ondernemers in de visserijbranche voortaan op een andere manier met elkaar omgaan. Kennis delen, visies delen en ontwikkelen, gezamenlijke uitvoering van experimenten vereisen een andere kijk op samenwerking en op de positie van collega-ondernemers uit dezelfde visserijgemeenschap en op die uit andere gemeenschappen.

Deze weg leidt naar een fundamenteel andere manier van werken. Individualisme in de negatieve zin van het woord wordt verlaten ten bate van intensieve samenwerking. Nieuwsgierigheid naar veranderen wordt een drijfveer in plaats van vast te houden aan bekende bedrijfsprocessen. In het proces van de Task Force is inmiddels wel gebleken dat op sommige plekken zeer veel ondernemingszin zit. Dit vraagt om geëxploiteerd te worden en om ruimte die nodig is om die ondernemingszin naar buiten te laten komen. Opleiding en bijscholing kunnen eraan bijdragen dat een dergelijke cultuuromslag plaatsvindt. In andere sectoren zoals de tuinbouwsector is dit type samenwerking al vele jaren de sleutel tot succesvol ondernemen geweest. Een belangrijke bijdrage aan het ondernemerschap in de sector kan ook zijn het leren van andere sectoren.

Samenwerking is nodig

Overheid, keten en consument, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen dienen de samenwerking te zoeken met als belangrijkste doelen het behoud van het rendement en de verduurzaming van de bedrijfstak. Elk van deze spelers heeft zijn eigen verantwoordelijkheid in dat proces. Het bedrijfsleven is verantwoordelijk voor de verduurzaming van de primaire processen en het zoeken naar de samenwerking. De afgelopen jaren hebben andere takken van visserij laten zien dat het goed mogelijk is om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor zaken die van levensbelang zijn. De visserijorganisaties dienen in dit verband

leiderschap te tonen. Het verdient daarom aanbeveling om de samenwerking binnen de visserijsector – tussen visserijorganisaties in het bijzonder – opnieuw te bezien teneinde meer slagkracht te kunnen ontwikkelen.

De overheid moet de bereidheid tonen om initiatieven uit de verschillende schakels van de ketens te faciliteren, te ondersteunen en er in sommige gevallen sturing aan te geven. Daar waar groepen ondernemers zich clusteren teneinde in gezamenlijkheid bepaalde experimenten uit te voeren moet de overheid de mogelijkheden scheppen ook indien publiekrechtelijke regelgeving dit in de weg zou staan. Leiderschap en initiatief uit het bedrijfsleven zijn belangrijke voorwaarden waaraan moet worden voldaan, voordat de financiële wereld het vertrouwen krijgt dat de geïnvesteerde middelen goed worden besteed.

Intensivering van de samenwerking is noodzakelijk op de volgende onderwerpen:

- Samenwerking in de keten, zowel binnen als tussen de verschillende schakels;
- Samenwerking met de maatschappelijke organisaties;
- Samenwerking tussen visserijorganisaties.

Deze punten worden hieronder verder uitgewerkt.

Samenwerking in de keten

De werkgroep Transitie constateert terecht dat er veel is geïnvesteerd in een gespecialiseerde vloot gericht op de bulkaanvoer van een beperkt aantal platvissoorten. Deze investeringen worden niet meer terugverdiend en als gevolg daarvan nemen de ketenkosten per eenheid productie toe. Dit geldt zowel wat betreft de vaste kosten als de variabele kosten. De rendementen nemen af. Als gevolg van afnemende quota gaan traditionele markten verloren en nemen importproducten de opengevallen markten in. De populariteit in restaurants en supermarkten van vervangende vissoorten zoals pangasius en tilapia wordt daarnaast nog versterkt door de lagere prijzen van deze soorten. Deze ontwikkelingen zijn niet te stoppen. Er is een groeiend aantal lidstaten van de EU dat op gunstige voorwaarden vis kan importeren. Ook wereldwijd wordt gewerkt aan het wegnemen van handelsbarrières. De ontwikkelingen zoals beschreven in het rapport van de werkgroep Transitie laten zien dat het Nederlandse viscluster meer moet samenwerken om zijn positie in de markt te behouden respectievelijk terug te krijgen of uit te bouwen.

Zwakke punten in de visketen

Het Landbouweconomische Instituut benoemt een aantal zwakke punten in de keten:

- Onvoldoende samenwerking in de keten. Dit wordt voor een deel veroorzaakt door het veiligheidsysteem dat ketenbrede samenwerking in de weg staat. Differentiatie op kwaliteit of duurzaamheid is daardoor lastig.
- Het niet doorzetten van schaalvergroting in visverwerking en –groothandel.
De ketenpositie van de meeste visleveranciers ten opzichte van steeds verder consoliderende Europese retailers is daardoor niet sterk.
- Er zijn weinig fundamentele innovaties geweest in de keten. Het afslagsysteem is, ondanks de modernisering van gebouwen en faciliteiten, de laatste 150 jaar niet principieel veranderd.
- De invloed van de overheid was voornamelijk gericht op controle op het visserijbeleid en kwaliteitsverbetering.

Voor de ontwikkeling van een competitieve visserijsector is maximale samenwerking tussen ketenpartners een bittere noodzaak. Vanzelfsprekend zijn mededingingsregels leidend om te voorkomen dat samenwerking resulteert in het uitoefenen van marktmacht.

Zo kan een hechtere samenwerking op het niveau van de vissers bij de inzet van de productiemiddelen (schepen, quota en zeedagen) de aanvoer optimaliseren op het gebied van kostenbeheersing én op het beter afstemmen van de aanvoer op de wensen van de kopers. De regie moet hiertoe liggen in de handen van de (gezamenlijke) Producentenorganisaties, die hiertoe binnen het kader van de Europese marktordening bevoegdheden hebben gekregen. Ook zou het herstructureringsproces bij de afslagen, dat nu begonnen lijkt, moeten leiden tot een specialisatie van (blokken) van afslagen resp. aanlandingspunten. Dit zou moeten leiden tot lagere kosten en een grotere helderheid naar de kopers toe.

Samenwerking in de keten zal moeten leiden tot ketenverkorting. Integratie van schakels in de keten en de noodzakelijke ketentransparantie zijn onlosmakelijk verbonden met een verhoging van de concurrentiekracht en de rentabiliteit van het viscluster. Tegengestelde belangen zijn vaak een sta-in-de-weg voor een dergelijk gunstig lange termijn perspectief. Kostenreductie, valorisatie van de visproducten en efficiëntie zijn onderwerpen waar over gesproken dient te worden tussen de schakels van de visserijketens.

Het dichter bij elkaar brengen van de aanvoer en de markt kan bereikt worden door samenwerking aan te gaan tussen de aanvoersector en de handel via proefprojecten, rond thema's als:

- Kwaliteit: meer professionaliteit rond het behandelen en verwerken van de vangst;
- Ketenverkorting: een verbeterde afstemming van de aanvoer op de vraag van handel en consument, kleinere viskisten, andere verpakkingen etc.;
- Ketentransparantie: sortering aan boord, via elektronische verkoop vis direct na vangst aanbieden aan handel etc.

Een nauwere samenwerking zien we te vaak als een bedreiging en te weinig als een kans. Dat geldt wellicht zelfs in versterkte mate voor de samenwerking met de maatschappelijke organisaties.

Samenwerking met maatschappelijke organisaties

Een sector die zich uitsluitend richt op een – overigens terugtrekkende – overheid ziet over het hoofd het belang van de samenwerking met maatschappelijke organisaties. Indien het bedrijfsleven er niet in slaagt om ook die maatschappelijke organisaties te winnen voor zijn lange termijn perspectieven en doelen

zullen deze als een remmende kracht gaan optreden. Deze organisaties vertegenwoordigen een maatschappelijk belang waarvan de visserijsector in hoge mate afhankelijk is: een schone zee met behoud en verbetering van de natuurwaarden, gezond voedsel dat zonder problemen kan worden geconsumeerd en inzicht in de wijze waarop vis wordt gevangen zodat consumenten bewuste keuzes kunnen maken t.a.v. de vis die ze wel en niet willen kopen. Hieraan voegen we toe de opgaven die voor de visserij zullen voortvloeien uit bestaand beleid (Vogel- en Habitatrichtlijn, Kaderrichtlijn Water) en toekomstig beleid (Europese Maritieme Strategie). Uit deze opsomming blijkt dat visserijsector en maatschappelijke organisaties veel gemeenschappelijke belangen hebben. Elke bedrijfstak van enige omvang in Nederland zoekt 'maatschappelijke instemming' ('license to produce') om te mogen produceren. Tot nu toe is de kottervisserij hier terughoudend in geweest, maar nu de economische nood zo hoog is wordt het interessant om te bezien in welke mate de maatschappelijke belangen en de economische belangen van de visserijsector elkaar kunnen versterken. We denken dat dit bijvoorbeeld zou kunnen gebeuren in het kader van de totstandkoming van een keurmerk voor gezonde en duurzame Noordzeevis. Ook de totstandbrenging van een grote maatschappelijke alliantie of een verbond kan een instrument zijn om maatschappelijke acceptatie te bewerkstelligen.

Bestaande allianties tussen visserij en maatschappelijke organisaties

Oosterschelde: Wie herinnert zich niet het verbond dat gesloten werd in de jaren tachtig tussen milieuorganisaties en het visserijbedrijfsleven in Zeeland. Dankzij dit verbond bleef de Oosterschelde zout en werd de basis gelegd voor een nu nog steeds florerende visserijbedrijfstak op het gebied van de schelpdieren (mossels, oesters) en andere visserijen (kreeft, aal).

IJsselmeer: Ook het begin deze eeuw afgesloten convenant tussen de IJsselmeervissers en Vogelbescherming Nederland teneinde de verdrinking van vogels in de netten van de vissers te voorkomen heeft voor beide partijen zijn vruchten afgeworpen: dankzij het uitgevoerde onderzoek dat geresulteerd heeft in maatregelen ter voorkoming van vogelsterfte kunnen de vissers op het IJsselmeer nog steeds vissen.

Waddenzee: Actueel is de ontluikende samenwerking in de Waddenzee op diverse terreinen van de visserij: mosselkweek en garnalenvisserij. Voor de laatste soort visserij loopt zelfs een traject om te komen tot een keur in het kader van de 'Marine Stewardship Council'. Dit gebeurt op initiatief van maatschappelijke organisaties.

Voor de overheid is de mate waarin deze grote maatschappelijke coalitie tot stand kan komen een toetssteen voor het antwoord op de vraag hoe serieus de vissers zijn met hun keuze voor een duurzame toekomst. Des te beter de coalitie, des te meer de overheid bereid zal zijn te faciliteren en te ondersteunen. Belangrijk hier is dat de visserijorganisaties in staat zijn hun leiderschap te tonen en dat zij bereid zijn om hun samenwerking te verbeteren.

Samenwerking tussen visserijorganisaties

Een gebrekkige samenwerking tussen de visserijorganisaties leidt tot ruis en energieverlies. Dat geldt zowel voor de samenwerking tussen schakels in de keten als tussen de diverse belangenorganisaties, vissersverenigingen, het productschap en andere belangenbehartigers. Deze organisaties dienen een nieuw elan in de sector uit te dragen. Versterking van de onderlinge samenhang is daarom noodzakelijk. Concrete voorstellen voor het bewerkstelligen van de transitie moeten besproken worden met belangenbehartigers die op één lijn zitten. Slagvaardigheid en leiderschap zijn de trefwoorden die voor deze organisaties voor de komende jaren van zeer groot belang zijn. Een verbeterde samenwerking is een belangrijk middel om maatschappelijke acceptatie te verkrijgen. 'Samenwerking' is niet per sé een natuurlijk gegeven in deze sector. Daarvoor is een cultuuromslag nodig.

Verandering en innovatie bieden perspectief

Staat de visserijsector in Nederland synoniem voor alle Nederlandse vissers? Ja, maar toch ook weer niet. Daar waar de visserijsector als geheel in zwaar weer verkeert, zijn er groepen vissers die perspectief zien. Daar waar vissers zich bedreigd voelen in hun voortbestaan en de overheid en de maatschappelijk organisaties wantrouwen, is er eveneens een aanzienlijke groep die vertrouwen heeft dat er een toekomst is in de visserij. Dit is wel duidelijk geworden na de gang langs de havens.

En hoewel in collectief verband vissers moeilijk aanspreekbaar blijken op de noodzaak van verandering, bleek uit de vele gevoerde gesprekken tijdens de ondernemersdagen dat ondernemers individueel wel goed aanspreekbaar zijn op innovatie, verandering en toekomst. Men ziet kansen voor het eigen bedrijf en men durft risico's te nemen.

Met deze aanpak heeft de Task Force een basis gelegd voor de manier waarop ondernemers aangesproken willen worden op innovatie. Dat is winst. Het is nu zaak deze aanpak meer structureel te beleggen en te focussen op de competente ondernemer die oog heeft voor een duurzame en ook renderende visserij.

Onze aandacht gaat uit naar proefprojecten waarin ondernemers innovaties en vernieuwingen willen ontwikkelen en testen. Dit leidt mogelijk op termijn tot een sectorbrede introductie. De opgave is een structuur te vinden die dit mogelijk maakt. Hoe kunnen competente ondernemers, met oog voor economische, ecologische en maatschappelijke aspecten, gesteund worden als zij de stap zetten naar een andere visserij? Een andere visserij waarvoor geen blauwdruk voorhanden is, maar die zich kenmerkt als een visserij die minder kapitaalintensief is en/of minder brandstof verbruikt en/of minder bodemberoerend is en/of een grotere toegevoegde waarde genereert etc. Wij zijn van mening dat ondernemers die kiezen voor dit type verandering ondersteund dienen te worden. Zij streven naar een visserij die levenskracht en vitaliteit uitstraalt.

Om deze innovatieslag te maken stellen we voor een Visserij Innovatie Platform op te richten. Dit platform moet bijdragen aan de totstandkoming van een innovatieklimaat, waarbinnen een terugkeer naar rentabiliteit mogelijk is en dat een duurzame ontwikkeling van de Noordzeevervisserij stimuleert. In de praktijk betekent dit bijvoorbeeld het initiëren van samenwerking binnen de sector om

innovatie in de praktijk tot stand te brengen, het identificeren van kansrijke thema's voor innovatie op het gebied van de zeevisserij en het opstellen van criteria t.a.v. de vraag welke projecten en welke ondernemers ondersteund kunnen worden bij innovatieve projecten.

Onze uitgangspunten daarbij zijn dat initiatieven worden gesteund die tot een aanzienlijke kostenreductie leiden, die resulteren in minder negatieve effecten op het ecosysteem en/of een kwaliteitsverbetering in een of meerdere schakels in de keten tot gevolg hebben.

Het Innovatieplatform Aquacultuur

Eind 2003 richtte de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het Innovatieplatform Aquacultuur (IPA) op. Hiermee wilde hij onder andere de schelpdiervisserij steunen in hun noodzakelijke zoektocht naar een toekomst voor de sector waarin plaats zou zijn voor economie en natuur. Concreet resultaat van het IPA is dat het innovatie daadwerkelijk door de schelpdiersector is opgepakt. De mosselkwekers gingen massaal aan de slag met experimenten met de zogenaamde mosselzaadinvanginstallaties. Het IPA ontwikkelde een breed scala aan activiteiten, variërend van workshops tot de ontwikkeling van criteria voor de subsidiëring van innovatieprojecten. Anno 2006 loopt binnen de schelpdiersector een actuele discussie of het bedrijfsleven niet zelf het Innovatieplatform zou moeten voortzetten, nu de looptijd van twee jaar voorbij is.

Wij zijn overtuigd van de noodzaak om in dit proces durf te tonen door te kiezen en te selecteren op ondernemerschap ofwel door de focus te richten op de individuele ondernemer. Om werkelijke vernieuwing tot stand te brengen dienen op basis van duidelijke en onderscheidende criteria de willers, de innovatoren te worden gescheiden van de niet-willers. Tot die laatste categorie vissers rekenen we die ondernemers die niet bereid of in staat zijn te investeren in verandering. Vervolgens is van groot belang deze innovatiekracht te clusteren en er richting aan te geven. We willen voorkomen dat de aanpak via willers en innovatoren leidt tot versnippering. Belangrijk is dat de werkzaamheden worden gecoördineerd en bijdragen aan een klimaat van innovatie en omschakeling, waarbij ondernemers elkaar stimuleren en betrokkenen ook leren van elkaar.

Ruimte in regels, ruimte voor duurzaam ondernemerschap

Het voorgaande heeft geleerd dat er, ondanks de moeilijke situatie in de visserij, bij grote groepen vissers de wil is om te veranderen, om te zoeken naar perspectief. De vele gesprekken met vissers hebben ons echter ook iets anders geleerd: er zijn verschillende redenen waarom ogenschijnlijk kansrijke ontwikkelingen niet op gang komen. Deze blokkades dienen opgeruimd te worden.

De beschikbaarheid van financiële middelen om te investeren speelt hierbij een rol. Of liever gezegd, de afwezigheid van deze middelen. Dat is een voor de hand liggende conclusie. Maar dat is het niet alleen. Succesvol ondernemerschap is niet synoniem aan het beschikken over voldoende geld. Er is een samenstel van oorzaken op het terrein van belemmerende regels, vergunningen, het al genoemde gebrek aan samenwerking, het ontbreken van vertrouwen dat een investering kan renderen en het gebrek aan kennis die veranderingen blokkeren.

Een teveel aan regels beperkt de dynamiek in de sector en werkt belemmerend voor vernieuwing. Logischerwijs wordt er bij een teveel aan regels direct naar de overheid gekeken. Hoewel we die logica wel begrijpen zien we toch dat onderlinge afspraken binnen het bedrijfsleven ook heel effectief kunnen zijn. Dat laat onverlet dat op sommige onderwerpen de overheid aan de lat staat voor de regelgeving. Wat de visserij betreft, is het de opgave om, gegeven de regels van het gemeenschappelijke visserijbeleid, het nationale beleid zo in te richten dat het duurzame ondernemerschap maximale ruimte krijgt. Het Europese karakter van het visserijbeleid beperkt de mogelijkheden om ruimte in regels te creëren. De overheid moet zich in EU-kader echter inspannen om de beleidsruimte te creëren en een werkbare invulling aan de regels te geven.

Een voorbeeld van belemmerende regelgeving

Een veel genoemd voorbeeld van belemmerende regelgeving is de zogenaamde 1-netmaatregel. Om verklaarbare redenen ingevoerd in het kader van het Europese kabeljauwherstelplan. Vissers krijgen een maximale hoeveelheid zeedagen. De toekenning van die zeedagen is direct gekoppeld aan het gebruik van bepaalde netten. Vanuit handhavings- en controleoverwegingen mag een visser maar 1 net aan boord hebben. Deze 1-netmaatregel belemmert vissers die tijdens één visreis verschillende visserijen willen uitoefenen. Daar waar vissers perspectief zien in een meer gevarieerde visserij is Europese regelgeving hier de beperkende factor.

Een praktische en controleerbare oplossing is volgens de visserijsector voorhanden: vissers melden aan het begin van een visreis aan de AID welke netten zij aan boord hebben en met welke ze beginnen te vissen. Als ze wisselen geven ze dit direct door. Als ze dit niet doen en worden gecontroleerd, wordt verbaal opgemaakt. Het aantal zeedagen wordt afgeboekt op basis van het net dat de meeste dagen gebruikt.

In gevallen waar regelgeving belemmerend werkt voor duurzame visserij, is het noodzakelijk dat overheid en sector gezamenlijk tot afspraken komen over hoe toch een werkbare oplossing in de praktijk kan worden gevonden. Zo zijn er meer voorbeelden waar regelgeving weliswaar niet afgeschaft, maar wel aangepast kan worden aan de praktijk om zo innovatieve ondernemers ruimte te geven. Ook de vereenvoudiging en mogelijk de vermindering van het aantal vergunningen dienen onderwerp te zijn van consultaties tussen overheid, sector en maatschappelijk veld. Het Visserij Innovatie Platform kan een sturende rol spelen bij het signaleren van (beleids)belemmeringen bij innovaties en ook het agenderen ervan bij betrokken instanties. Het platform moet mandaat en gezag hebben om daadwerkelijk veranderingen in gang te zetten.

Financiën

Er zijn, ook in dit advies, veel woorden besteed aan de noodzaak van veranderingen in de kottersector. Maar wij zouden de werkelijkheid onrecht aan doen als niet erkend zou worden dat de meeste betrokkenen de onvoldoende eigen beschikbaarheid van financiële middelen bovenaan dit opsommende lijstje plaatsen.

De Werkgroep Financiën heeft opgemerkt dat de structuur van de kottervloot niet toegesneden is op de toekomst en dat er geïnvesteerd moet worden in vernieuwingen. Geïnvesteerd in een andere structuur van de visserij. Nu bestaat er natuurlijk geen blauwdruk voor die andere structuur. Wel is duidelijk dat investeringen nodig zijn in schepen, in vismethoden en vistuigen, in energiezuinigere motoren, in installaties en randapparatuur.

Wij hebben een inschatting gemaakt van de investeringsbehoefte om de structuur van de sector uiterlijk in 2013 op deze leest geschoeid te hebben. Dit is een schatting die vanzelfsprekend met de nodige onzekerheden is omkleed, maar toch voldoende reëel is als houvast. Het blijkt dat het niveau van investeringen in de kottersector vanaf 2000 jaarlijks op een bedrag van 25 à 30 miljoen ligt. Vanaf 2004

daalt dit bedrag sterk en wordt het voor bedrijven steeds moeilijker investeringsmiddelen vrij te maken. Zo is het bedrag in 2005 gezakt tot 5 à 10 miljoen euro en de vooruitzichten voor 2006 zijn nog lager. Om een verdere achteruitgang van het vissend kapitaal te voorkomen denken wij dat er minimaal 25 à 30 miljoen euro per jaar nodig is. Daarbovenop is naar inschatting van het Landbouw Economisch Instituut minimaal het dubbele bedrag nodig om de noodzakelijk investeringen in verduurzaming en vernieuwing te realiseren. Wij verwachten daarom dat er tot 2011/12 een investeringsnoodzaak in de Noordzeekottervloot bestaat van 300 à 400 miljoen euro om de noodzakelijke transitie een reële kans te geven.

Het is vanzelfsprekend dat het bedrijfsleven primair en hoofdzakelijk aan de lat staat dit bedrag op te brengen. Het is niet de overheid, het zijn niet de banken, maar de bedrijven in de visserijsector zelf die de keuze maken te investeren in een toekomst in de visserij. Wel dienen overheid en financiële instellingen daar waar mogelijk het bedrijfsleven te ondersteunen en te faciliteren om de noodzakelijke investeringen ook te kunnen plegen. Wat betreft de rol van de overheid dringen wij aan dat de overheid zich in zijn volle breedte inspant om haar instrumentarium in te zetten voor de transitie. Behalve bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, zien wij ook mogelijkheden bij de ministeries van Financiën, Economische Zaken, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu en Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Te denken valt aan de instelling van een borgstellingsfonds conform het fonds voor de land- en tuinbouwsector, het Europees Visserijfonds en het inzetten van gunstiger fiscale regels.

Wat heeft een borgstellingsfonds te bieden?

Het Borgstellingsfonds voor de Landbouw is in 1951 door de overheid opgericht met als doel de ontwikkeling van de landbouw- en tuinbouw te bevorderen. Het Borgstellingsfonds verleent garantie aan ondernemers op financiering voor de stichting, overname, verbetering of instandhouding van landbouwbedrijven. Het fonds maakt investeringen mogelijk die zonder borgstelling niet te financieren zijn vanwege onvoldoende zekerheden. Zo draagt het fonds bij aan de ontwikkelingen van de land- en tuinbouw. Duizenden agrarische ondernemers hebben in de loop der jaren een beroep op het fonds gedaan. Financiering van ondernemersplannen vindt in eerste instantie plaats door banken. Het Borgstellingsfonds komt in beeld als er sprake is van onvoldoende zekerheden, maar positieve rendementsverwachtingen en ondernemerskwaliteit duidelijk aanwezig zijn. In 2004 heeft het fonds een aantal wijzigingen doorgemaakt. Met behulp van een bedrag van ca. 100 miljoen euro uit het Borgstellingsfonds is de laatste jaren jaarlijks bijna 500 miljoen euro aan investeringen in de land- en tuinbouw uitgevoerd, waarvan ruim 400 miljoen euro in de tuinbouw. In de totale land- en tuinbouw is jaarlijks ongeveer 4 à 5 miljard euro geïnvesteerd.

Uit een 'quick scan' door het Landbouweconomisch Instituut blijkt met de openstelling van een Borgstellingsfonds Visserij naar schatting 50% van de kottersector wordt bereikt, namelijk de bedrijven die over onvoldoende zekerheden beschikken met positieve rendementsverwachtingen.

Uitgaande van een jaarlijkse investering vanuit de sector van 15-25 miljoen euro waarbij het Borgstellingsfonds is betrokken, zal er behoefte zijn aan een jaarlijks borgstellingsbedrag van ca 5 tot 8,5 miljoen euro. Hierbij is uitgegaan van een aandeel van het Borgstellingsfonds in de financiering van gemiddeld 33%.

5. De transitieagenda

Wat moet er gebeuren om de vloot weer rendabel, duurzaam en concurrerend te maken? Voorop staat dat de visserij alleen maar kan floreren bij een gezonde omvang van de belangrijkste visbestanden. Zonder vis geen visserij. Een goede bestandssituatie zal bijdragen aan een welvarende sector. Een welvarende sector kan investeren in vernieuwing en verduurzaming. Daarom hebben we hieronder aangegeven welke soort initiatieven op onze steun kunnen rekenen:

- Initiatieven die leiden tot een aanzienlijke kostenreductie zowel in de aanvoersector als in de overige schakels van de keten.
- Initiatieven die leiden tot een aanzienlijke vermindering van de effecten van de platvisvisserij op de natuur. Hieronder verstaan we niet alleen de vermindering van negatieve effecten aan de zeebodem. Ook de reductie van ongewenste bijvangsten (discards) vormt een belangrijk middel om de natuurschade te verminderen en de ontwikkeling van de bestanden te bevorderen.
- Initiatieven die leiden tot een kwaliteitsverbetering in één of meerdere schakels van de keten. Dat betekent dat niet alleen initiatieven in de aanvoersector nodig zijn maar ook bij de handel, de verwerking en de 'retail'.

Deze richtingen zijn ook maatgevend voor de wijze waarop een Visserij Innovatie Platform initiatieven zou moeten nemen, bevorderen of anderszins ondersteunen.

Wij hebben vier thema's benoemd die de komende jaren het hart zullen vormen van de transitie naar een meer rendabele en duurzame platvissector:

- De platvisvisserij en transitie.
- De vloot en transitie.
- Maatschappelijke acceptatie en transitie.
- Samenwerking en transitie.

Naast deze inhoudelijke thema's zijn twee instrumentele thema's onlosmakelijk verbonden met het transitieproces:

- Investeren in transitie.
- Faciliteren van transitie.

Voor elk transitiethema en instrumenteel thema hebben we een kernboodschap geformuleerd met daaraan gekoppelde opgaven.

De vier transitiethema's

De platvisvisserij en transitie

Boodschap

Een aantal 'issues' in de gerichte platvisvisserij moet worden aangepakt ten behoeve van de bestandsontwikkeling (te hoge visserij-inspanning, discards), het (bodem)ecosysteem (bodemberoering) en milieu (hoog brandstofverbruik). Hoewel platvis en vooral tong ontegenzeggelijk de economische drager van de Nederlandse zeevisserij blijft, moeten de toekomstige mogelijkheden die andere vissoorten en andere vismethoden bieden volledig worden benut.

Opgaven

- Identificatie van een kopgroep van innovatoren – competente ondernemers, die oog hebben voor de economische, de ecologisch en de maatschappelijke aspecten van visserij – die de vernieuwing moeten dragen door het uitvoeren van proefprojecten.
- Het per direct uitvoeren van een aantal in het oog springende proefprojecten, zoals door de werkgroep Transitie geïnventariseerd, die op relatief eenvoudige wijze uitvoerbaar zijn en op korte termijn resultaten boeken op het gebied van kostenbesparing, vermindering negatieve effecten op de natuur en kwaliteit.
- Uitvoering van proefprojecten voor de middellange termijn om discards in de traditionele boomkorvloot te verminderen en de overlevingskansen van gediscarde vis te vergroten.
- Het in samenwerking met vissers uitbouwen van het technische maatregelen onderzoek van IMARES (voorheen RIVO) dat zich richt op het ontwikkelen van praktische en werkende voorzieningen om discards en of bodemberoering te verminderen en/of kwaliteit te verbeteren.

Voorbeelden van innovatieve ideeën realiseerbaar op de korte termijn

De Werkgroep Transitie heeft een breed scala van innovatieve ideeën bij visserijondernemers leven, geïnventariseerd. Hieronder staan ter illustratie een aantal voorbeelden van innovatieve ideeën die relatief makkelijk en op korte termijn te realiseren zijn:

- het aanbrengen van 'spoilrs' op de bomen van het vistuig om weerstand en daarmee brandstofverbruik te verminderen.
- het vervangen van de sloffen aan de bomen van het vistuig door wielen.
- 'lichter vissen' door minder kettingen en lichter tuig.
- ontwikkeling van tongvisserij met 'Franse netten' (zonder wekkers).
- diverse technische aanpassingen aan netten gericht op minder bijvangst.

De vloot en transitie

Boodschap

Voor de huidige wijze van platvisvisserij, namelijk louter met de traditionele boomkor, is geen duurzame toekomst weggelegd. De toekomst voor een rendabele visserij met minder effecten op natuur en milieu en met een betere energiebalans ligt bij een vermindering van de visserijinspanning. Wij zien mogelijkheden voor kleinere schepen met minder vermogen, die multifunctioneel kunnen vissen. Een aangepaste boomkorvisserij kan onderdeel blijven uit maken van een dergelijke vloot.

Opgaven

- Ontwikkeling van nieuwe typen gestandaardiseerde vaartuigen (kleinere, 'multi-purpose' kotters).
- Inventarisatie van brandstofbesparende methoden en technieken in de visserij.
- Ontwikkeling van een voorlichtingsprogramma over kostenbesparingen.
- Uitvoering van proefprojecten voor brandstofbesparing die snel (economisch) resultaat opleveren en bijdragen aan 'verantwoord vissen'.
- Het faciliteren van de invoering van nieuwe visserijmethoden voor de gemengde platvisvisserij (bijvoorbeeld de pulskor).
- Een meer efficiënte inzet van de schepen (als kapitaalgoed) binnen de toegekende visserijinspanning.
- Verkenning van de mogelijke bijdrage van export van schepen en de ermee gepaard gaande visserijexpertise.

Maatschappelijke acceptatie en transitie

Boodschap

Maatschappelijke acceptatie is noodzakelijk voor de toekomst van de Noordzeevervisserij. Deze maatschappelijke acceptatie komt tot stand door de opstelling van een zogenaamd maatschappelijk convenant tussen de sector en de relevante maatschappelijke organisaties, waarin de geaccepteerde ontwikkelingsrichting van de Noordzeevervisserij, en daarmee een 'license to produce', voor langere tijd is vastgelegd.

Opgaven

- De private organisaties in de vissector en de maatschappelijke organisaties brengen uiterlijk 31 december 2006 een maatschappelijk convenant tot stand.
- Het maatschappelijk convenant geeft het gezamenlijke doel en de weg ernaar toe weer. Onderdelen daarvan kunnen zijn: visserij-inspanningsmaatregelen ten behoeve van betere bestanden, toepassing van duurzame visserijmethoden, verhoging van de gemiddelde vistijd van de resterende vloot, vermindering van de hoeveelheden discards, verbreding van de visserijmethoden, benutting van de toegestane vangsthoeveelheden, etc.

Samenwerking en transitie

Boodschap

Versnippering in de vissector leidt tot minder slagkracht. Voor een rendabele visserij waarbij aanvoer en vraag beter op elkaar zijn afgestemd, is meer samenwerking noodzakelijk tussen ondernemers binnen en tussen de verschillende ketenschakels

Opgaven

- Rationelere inzet van schepen (deze dure kapitaalgoederen worden gemiddeld te beperkt ingezet).
- Verkenning van de mogelijkheden van ketenverkorting via proefprojecten, waarbij kwaliteitsverbetering voor de hele keten en een betere kosten-beheersing uitgangspunten zijn.
- Proefprojecten voor meer ketentransparantie met het oog op elektronische verkoop, systemen voor 'tracking & tracing', etc.
- Verkenning van de mogelijkheden voor productontwikkeling en -promotie.

De twee instrumentele thema's

Investeren in transitie

Boodschap

Om de transitie te bewerkstelligen is voor de middellange termijn een omvangrijk investeringsprogramma van 300 à 400 miljoen euro noodzakelijk.

Opgaven

- De sector zelf is eerstverantwoordelijk voor de financiering van het transitieproces. De financiële sector dient het bedrijfsleven hierin zoveel mogelijk te steunen. De overheid verleent op een aantal terreinen financiële ondersteuning.
- De instelling van een borgstellingsregeling voor de visserij dient bij te dragen aan de ondersteuning van de noodzakelijke investeringen.
- Van belang is de mogelijkheden die het Europese Visserijfonds vanaf 2007 biedt maximaal te benutten. Voor een maximale inzet van het nieuwe visserijfonds is benutting van de (financiële) mogelijkheden bij de nationale en regionale overheden essentieel.
- Inventariseren en inzetten van subsidiemogelijkheden bij andere ministeries dan LNV.
- Verkennen of middelen ter compensatie van schade voor de visserijsector voortvloeiend uit beleid op de terreinen van ruimtelijke ordening, natuur en/of milieu, kunnen worden ingezet voor het begeleiden van de grote veranderingsopgaven van de sector.
- Inventariseren en inzetten van begunstigende fiscale instrumenten ten behoeve van de financiering van transitie-investeringen in de visserij.
- Aanpak van belemmerende fiscale regelingen voor de transitie, bijvoorbeeld voor de waardering van quota bij bedrijfsopvolging of die toegepast worden bij herinvesteringen.
- Toepassing van geldende gunstige fiscale regimes in vergelijkbare sectoren (koopvaardij, binnenvaart) in de visserij.

Faciliteren van transitie

Boodschap

Innovatieve ondernemers hebben de toekomst en moeten gestimuleerd worden hun ideeën uit te voeren. Ondersteuning is nodig in de vorm van een uitvoeringsprogramma, het bieden van ruimte in beleid en regelgeving, het creëren van prikkels voor innovatoren, het instellen van een Visserij Innovatie Platform en het geven van educatie en voorlichting.

Opgaven uitvoeringsprogramma

- Uiterlijk half juni is een implementatieprogramma gereed voor proefprojecten die relatief eenvoudig kunnen worden uitgevoerd en die op de kortst mogelijke termijn een perspectiefrijke bijdrage bieden aan de rentabiliteit en de verduurzaming van de visserij.
- Een door overheid en sector gezamenlijk uitgewerkt uitvoeringsprogramma voor de transitieagenda en de daaraan gekoppelde opgaven is uiterlijk 30 juni 2006 gereed, inclusief verantwoordelijkheden en termijnen.

Opgaven ruimte in beleid en regelgeving

- Aanpassing van aantoonbaar belemmerende nationale en Europese regelgeving aan het transitieproces (inspanningsverplichting bij de overheid).
- Oog hebben voor de ecologische grenzen bij de exploitatie van nieuwe soorten en bij de toepassing van nieuwe vismethoden door bijvoorbeeld in de vergunningseisen vooraf op te nemen aan welke handhaafbare technische eisen de verschillende visserijmethoden dienen te voldoen.
- Verkenning van de mogelijkheden om negatieve gevolgen, die voortkomen uit het visserijbeheer op basis van ITQs, te beheersen.
- Het benoemen en adresseren van mogelijke conflicten tussen Europese visserij-regelgeving en de nationale regelgeving met betrekking tot de mededinging indien deze laatste (onderdelen van) het transitieproces belemmeren.

Opgaven met betrekking tot het creëren van prikkels

- Het creëren van prikkels om deel te nemen aan proefprojecten (bijvoorbeeld door tegemoetkomingen in verlies op de besomming, het verstrekken van wetenschappelijk quotum en/of extra zeedagen).
- Het verbinden van economische voordelen aan een op duurzaamheid gericht beleid (bijv. door middel van de toedeling van zeedagen).
- Het verkennen van de mogelijkheden om via regelgeving (groepen van) vissers, die bereid zijn om met behulp van experimenten te onderzoeken hoe een meer rendabele en duurzame visserij te realiseren valt en/of zich vrijwillig willen beperken, een bepaalde bescherming te bieden.

Opgaven educatie

- Opleidingen en trainingen zijn nodig voor de noodzakelijke cultuuromslag in de visserij.
- Ontwikkeling van kadertrainingen voor de visserijbestuurders.
- Ontwikkeling en inbedding van het curriculum "Vissen met toekomst" t.b.v. de visserijscholen.
- Cursussen voor vissers op het gebied van duurzaam ondernemen.
- Stimuleren van ketendenken door middel van excursies, bijeenkomsten en trainingen.

Opgaven Visserij Innovatie Platform

- Instelling van een Visserij Innovatie Platform (VIP) dat tot doel heeft bij te dragen aan een innovatieklimaat, waarbinnen de duurzame ontwikkeling van de kottervisserij in Nederland plaatsvindt.
- Het geven van voldoende mandaat aan het VIP om innovatie-ideeën in de praktijk te kunnen testen met het oog op bredere toepassing in de praktijk van de Noordzeekottervloot.

Geraadpleegde bronnen

Literatuur

Kiezen voor Landbouw (2005), Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Rost & Co (2005). Ketenproject Nederlandse platvis: Eindrapport met betrekking tot voorgestelde maatregelen voor gezondmaking van de Nederlandse platvissector. Bussum: Rost & Co Strategic Chance Advisors.

Smit, J. (2006). Transitie naar duurzame kottervisserij : economisch krachtenveld. Den Haag: Landbouweconomisch Instituut.

Smit, W., W.P. Davidse, I. de Jager, P. Salz, C. Taal & M.O. van Wijk (1998). Ondernemend vissen. Den Haag: LEI.

Taal, K. & J. Smit (2006). Notitie voor de Werkgroep Financiën, Task Force Duurzame Kottervisserij (2006). Den Haag: LEI.

Van der Meulen, H., K. Taal & K. Poppe (2006). Kortlopende vraag borgstellingsfonds visserij. Rapportage aan de Directie Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij. Den Haag: Landbouweconomisch Instituut.

Van der Velden, A.J., F. Pleijster, M.J. Overweel (2005). De draaischijf voor handel en verwerking van vis. EIM Onderzoek voor Bedrijf en Beleid.

Werkgroep Innovatie/Organisatie, Task Force Duurzame Noordzevisserij (2006), Strategie voor de oprichting van een Visserij Innovatie Platform.

Werkgroep Transitie, Task Force Duurzame Noordzevisserij (2006). Contouren van een transitieagenda: een inventarisatie van perspectievolle ideeën van ondernemers uit de kottersector met een overzicht van benodigde condities om deze in praktijk te kunnen brengen. IJmuiden: IMARES.

Overig

Grift, R. (2006). Presentatie over de ontwikkeling van de kottervloot op basis van gegevens van het LEI en IMARES.

Lao Tze (Chinees filosoof, 600-400 BC), motto bij voorwoord.

Bijlagen

1. Advies Werkgroep Transitie
2. Advies Werkgroep Innovatie/Organisatie
3. Advies Werkgroep Financiën

Bijlage 1

Contouren van een Transitieagenda

Een inventarisatie van perspectievolle ideeën van ondernemers uit de kottector met een overzicht van benodigde condities om deze ideeën in de praktijk te kunnen brengen.

*Rapportage met aanbevelingen
van de Werkgroep Transitie*

aan de

Task Force Duurzame Noordzee-visserij

13 maart 2006

Samenvatting

In opdracht van de Task Force Duurzame Noordzeevervisserij heeft de Werkgroep Transitie een inventarisatie gemaakt van ideeën van ondernemers in de vissector voor een beter en duurzaam perspectief voor de Noordzee-kottervloot (economisch en ecologisch). Tevens is een overzicht gemaakt van de blokkades die ondernemers zien bij het in de praktijk brengen van vernieuwingen en de condities die nodig zijn om perspectiefvolle ideeën in de praktijk te brengen.

Aanleiding voor het oprichten van deze Task Force is de zorgwekkende situatie m.b.t. de Nederlandse kottervloot: Nederland heeft vooral in de 70-80'er jaren een zeer sterke positie weten te realiseren in de aanvoer en verwerking van platvis in Europa. Een aantal ontwikkelingen brengt deze unieke positie in gevaar. De sterk gestegen olieprijs en afnemende vangstmogelijkheden hebben de rendementen van de kottervloot ernstig doen verminderen. Daarnaast er is de toenemende druk vanuit de maatschappij om te komen tot een meer duurzame visserij.

Deze inventarisatie is gemaakt op basis van 5 ondernemersdagen en 36 persoonlijke gesprekken met ondernemers te Den Oever (20-1-2006), Urk (21-1-2006), Stellendam (27-1-2006), Vlissingen (28-1-2006) en Den Helder (4-2-2006) en 3 consultatiedagen met (1) de handel en verwerking op 1 februari te Urk, (2) de veilingdirecteuren (NOVA) op 15 februari te Urk en (3) Maatschappelijke Organisaties op 27 februari te Utrecht.

Op basis van deze inventarisatie wordt een schets gegeven van een mogelijke transitieagenda, waarin wordt ingegaan op de vragen: Wat zijn perspectiefrijke vernieuwingen? Waar kunnen ondernemers in de sector vooral op inzetten? Wat moet daarvoor gebeuren? Centraal hierbij staan korte-termijn aanpassingen voor lange-termijn perspectieven.

Perspectiefrijke ideeën uit de sector zijn samengevat in 3 thema's en 8 hoofdlijnen:

A. Techniek:

- a. Zorgvuldiger vissen
- b. Flexibeler & gemengde visserij
- c. Boomkortuig aanpassen
- d. Omvormen vloot

B. Keten:

- e. Voorwaartse ketenintegratie
- f. Ketentransparantie

C. Beheer:

- g. Quotabeheer: sturen op visserijdruk
- h. Maatschappelijke allianties opbouwen

Belangrijke condities om deze ideeën in de praktijk te kunnen brengen zijn samengevat in 5 thema's:

- a. Voldoende *Beleidsruimte*
- b. Voldoende *Investeringsmiddelen*
- c. Goede *Samenwerking*
- d. Voldoende *Bescherming*
- e. Voldoende *Kennis*

De Werkgroep ziet drie lijnen in de verdere uitvoering:

1. *Selectie op ondernemerschap*: de focus richt zich op het individuele ondernemerschap, op de individuele ondernemer die –al of niet in groepsverband- bereid is te innoveren, te vernieuwen. De werkgroep staat geen sectorbrede aanpak voor. Een actie om de gehele sector als collectief te laten innoveren wordt niet haalbaar geacht.
2. *Onderscheid tussen de korte- en lange-termijn aanpak*, tussen “pilots” en de uitbouw ervan. Een aantal van de ideeën kunnen al op zeer korte termijn (2006) worden opgepakt. Andere acties verlangen een lange-termijn aanpak.
3. Focus op *maatschappelijke alliantievorming en clustering van innovatiekracht* ten behoeve van de ontwikkeling van een cultuur van innovatie. Deze clustering zal moeten worden georganiseerd, bijvoorbeeld door het instellen van een keurkorps van innovatoren, het organiseren van studiegroepen, discussie- en praktijkdagen en door het slim inrichten van pilots (wie betrek je bij de pilot?).

De Werkgroep Transitie beveelt aan om al in 2006 te beginnen met:

- het instellen van garantiefondsen voor innovatie
- technische pilots die snel resultaten leveren en bijdragen aan “maatschappelijk verantwoord vissen”
- voorlichting over brandstofbesparing en
- het stimuleren van de uitwisseling van informatie t.b.v. kostenbesparing.

Op langer termijn zijn ook pilots nodig op het gebied van kwaliteit & keten en een zorgvuldiger, flexibeler visserij. Om pilots op termijn in de praktijk te kunnen brengen is het essentieel dat de uitvoering van de regelgeving efficiënter wordt ingericht, en dat een klimaat wordt georganiseerd waarin innovatie en omschakeling gestimuleerd worden (oog voor lange termijn, eigen verantwoordelijkheid, samenwerking, rationele benadering, open oog voor de omgeving, ...).

Deze aanpak is in principe toegankelijk voor alle geïnteresseerde ondernemers in de visserijsector. Echter, er zal geselecteerd moeten worden op basis van duidelijke en onderscheidende criteria: de willers, de innovatoren. M.a.w. niet een benadering voor het collectief zonder meer, maar één die appelleert aan competente ondernemers met oog voor duurzaamheid. Projecten en ideeën voor innovatie kunnen daarbij beoordeeld worden aan bijdrage die dezen geven aan de totstandkoming van een duurzamer visserij, en de verhouding tussen de kosten voor ondersteuning, benodigde tijdsduur en het beoogde resultaat.

Verder zal aandacht moeten worden besteed aan het organiseren van clusteren van innovatiekracht. Beschikbare middelen vanuit de overheid worden hierbij besteed aan een doelgerichte omvorming van de vloot en innovatie, in plaats van generieke saneringen.

Inhoudsopgave

Bijlage 1: Contouren van een transitieagenda	1
Samenvatting	3
Inhoudsopgave	5
1 Inleiding	7
1.1 Historie Nederlandse Kottervloot	7
1.2 Keten van spanningspunten	8
1.3 Task Force & Werkgroepen	9
1.4 Werkgroep Transitie	9
2 Algemeen beeld uit de Ondernemersdagen	11
3 Ideeën uit de ondernemersdagen	13
3.1 Zorgvuldiger vissen	14
3.2 Flexibeler & gemengd vissen	14
3.3 Boomkortuig aanpassen	14
3.4 Omvormen vloot	15
3.5 Voorwaartse ketenintegratie	15
3.6 Ketentransparantie	16
3.7 Sturen op visserijdruk	16
3.8 Maatschappelijke allianties opbouwen	16
4 Benodigde condities	17
4.1 Beleidsruimte	17
4.2 Investeringsmiddelen	18
4.3 Samenwerking	18
4.4 Bescherming	19
4.5 Kennis	19
5 Consultatiedagen	21
5.1 Handel & verwerking	21
5.2 Veilingen	21
5.3 Maatschappelijke organisaties	22
6 Hoe verder: Ruimte voor ondernemerschap	25
6.1 Opgave	25
6.2 Hoe verder?	25
6.3 Waarmee verder?	25
6.4 Ruimte voor ondernemerschap	27
7 Aanbevelingen voor andere werkgroepen binnen de Task Force	29
7.1 Werkgroep Innovatie-Organisatie	29
7.2 Werkgroep Financiën	29
7.3 Algemeen voor de Task Force	29
Bijlage 2: Innovatie en organisatie	31
Bijlage 3: Financiën Kottervisserij	37

1 Inleiding

1.1 Historie Nederlandse Kottervloot

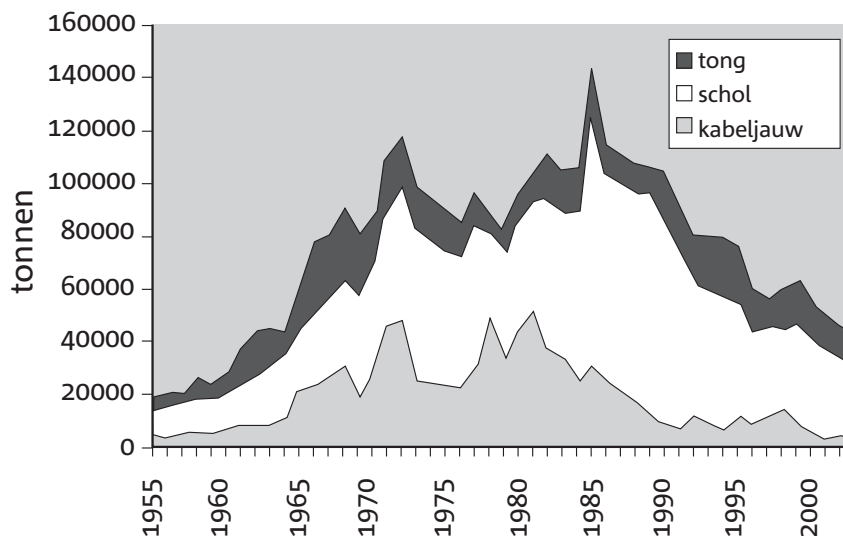
Nederland heeft vooral in de 70-80'èr jaren een zeer sterke positie weten te realiseren voor de aanvoer en verwerking van platvis. Als gevolg hiervan is Nederland nu marktleider op het gebied van platvis. Ook heeft Nederland een belangrijke draaischijffunctie voor de import en verkoop van vis in Europa.

Een aantal ontwikkelingen brengt deze unieke positie onder druk (zie Bijlage 1):

- De ecologie van de Noordzee is veranderd: temperatuur, nutriënten, vissoorten.
- Er is minder vis in zee: De schol en kabeljauwbestanden zijn afgenomen.
De tongbestanden zijn relatief stabiel, maar goede jaarklassen zijn er al een aantal jaren niet meer geweest.
- Als gevolg hiervan zijn de vangstmogelijkheden (TAC/ITQ) gedaald, en de aanvoer afgenomen.
- Tot eind jaren 80 is een steeds groter deel van het bestand van schol, tong en kabeljauw aangevoerd. Daarna trad stabilisatie op van de vangstdruk rond een relatief hoog niveau.
- Deze ontwikkelingen gingen gepaard met veranderingen in de vloot, gericht op schaalvergroting en bulkaanvoer van platvis, met steun vanuit de overheid:
De schepen werden tot eind jaren 80 steeds groter en kregen ook meer vermogen. Vooral het aantal eurokotters en de klasse groter dan 1500 pk nam toe. Het aantal kleinere schepen (minder dan 260 pk) en het middensegment (300 tot 1100 pk) namen af.
- Tot midden jaren 80 was iedere pk erbij goed voor ruim 200 kg vis op jaarbasis. Daarna is de vangst aanmerkelijk sneller gedaald dan de capaciteit van de vloot. De huidige vangstcapaciteit is niet meer in verhouding tot de vangstmogelijkheden.
- Importproducten zijn steeds belangrijker geworden voor de handel en verwerking.
- De kosten voor aanvoer en verwerking zijn veel sterker gestegen dan de visprijzen, onder andere door de recente sterke stijging van de olieprijs. Ook was de toename in de visprijzen onvoldoende om de afname in de vangsten te compenseren. De rendementen namen hierdoor af.

Historie: Aanvoer

Aanvoer in Nederland 1955-2003

Aanvoer Maximaal in de 70 - 80 'er jaren

- Door deze ontwikkelingen is het deelloon voor opvarenden, de netto resultaten en de solvabiliteit van de bedrijven sterk gedaald.
- Verder is de maatschappelijke context waarin vissersbedrijven moeten opereren sterk veranderd: De relatie tussen visserij en het Noordzee ecosysteem is onderwerp geworden van maatschappelijke discussie. Het visserijbeleid is steeds meer onderdeel van wat je zou kunnen noemen “ruimtelijke ordening op zee”, met een groot aantal spelers, belangen en daaraan verbonden ruimteclaims. De regelgeving en de complexiteit van het beheer is hierdoor toegenomen.

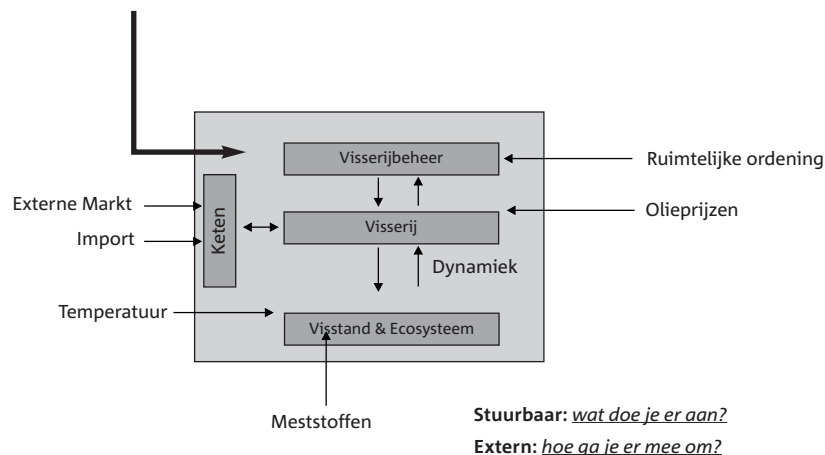
1.2 Keten van spanningspunten

De bovenstaande ontwikkeling heeft geleid tot wat door ondernemers in de sector wordt aangevoeld als een “Keten van Spanningspunten”:

- Er is veel geïnvesteerd in een gespecialiseerde vloot, gericht op de bulkaanvoer van een beperkt aantal (platvis-)soorten: Vangstrechten, Schepen, Tuig, Marktpositie, Verwerkende industrie, Veiling & Handel.
- Een dergelijke vloot vereist een besomming die nu niet meer realiseerbaar is, door lagere bestanden, lagere TAC's en quota, toenemende beperkingen door zeedagenregelingen en ook veranderingen in de ecologie van de Noordzee.
- Als gevolg hiervan nemen de ketenkosten per eenheid productie toe, zowel wat betreft de vaste kosten (Gebouwen, Veilingen, Verwerkende industrie, ...) als de variabele kosten (olie, loon,....), en nemen de rendementen af. Verder dreigen markten verloren te gaan doordat onvoldoende platvis wordt aangevoerd en blijken importproducten de opengevallen markten in te nemen: pangasius, tilapia, ...
- Verder wordt de ondernemer geconfronteerd met een situatie waarin men in toenemende mate afhankelijk is van externe factoren: zaken waar men als ondernemer geen invloed op heeft, maar wel rekening moet houden in de bedrijfsvoering. Voorbeelden zijn de olieprijs, importproducten en de externe markt.
- Ook wordt de ondernemer geconfronteerd met een omgeving die steeds complexer wordt: Een visserijbeleid dat steeds meer onderdeel wordt van een beleid van “ruimtelijke ordening op zee”, andere gebruikers en gebruiksfuncties, zoals zeeservaten, windmolenparken, scheepvaart, natuurorganisaties, Vogel & Habitatrichtlijnen, etc., Strategische Milieubeoordelingen, “Marine Policy & Strategy”, en een ecosysteembenadering bij visserijbeheer waarin meer en meer de nadruk wordt gelegd op een afnemende visserijdruk en de bescherming van (vis)gebieden.
- Deze veranderingen betekenen dat de ondernemers van nu ander moeten opereren dan in het verleden: veranderingen zijn nodig in ondernemerschap, ondernemersplan, bedrijfswensen, bedrijfsstrategie, management, techniek en markt. Echter, veranderen vereist veelal investeren en dat is nu nauwelijks mogelijk, juist omdat bedrijven slecht renderen en de solvabiliteit en cash flow sterk onder druk staan.

Ontsnappen uit deze keten wordt door de ondernemers als zeer moeilijk tot onmogelijk ervaren.

Stuurbare versus Externe factoren

1.3 Task Force & Werkgroepen

Gezien deze achtergrond is op 31 oktober 2005 de Task Force Duurzame Noordzeevisserij van start gegaan. Het doel van de Task Force is een perspectief te ontwikkelen voor een op middellange termijn economische gezonde en duurzaam opererende Noordzee-kottervloot.

De Task Force bestond uit de volgende leden:

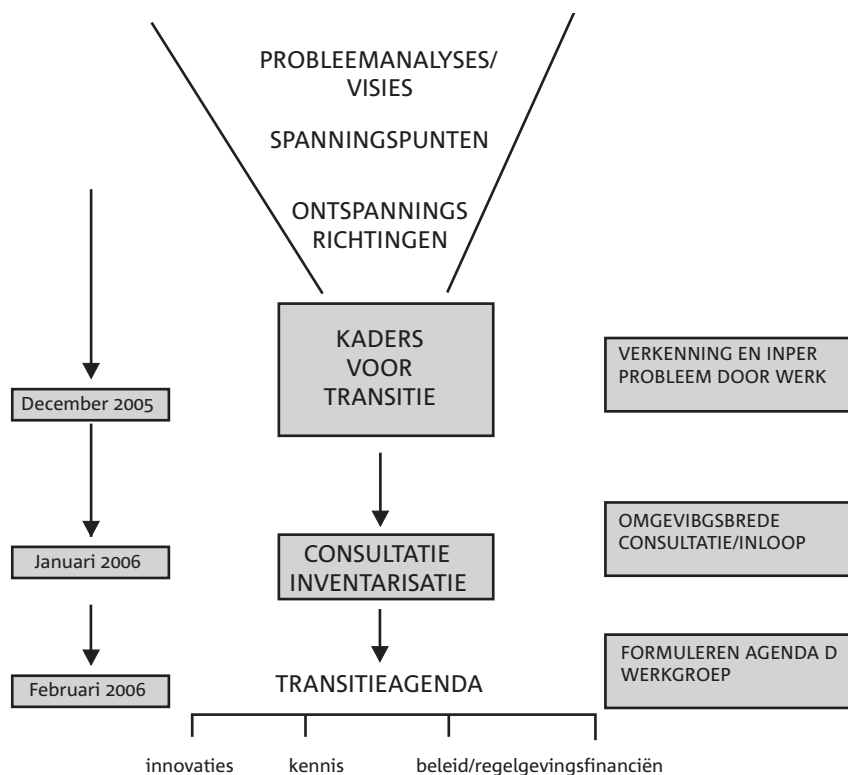
- Albert Vermuë (LNV, voorzitter)
- Gerard van Balsfoort (Productschap Vis)
- Ben Daalder (Federatie van Visserijverenigingen)
- Johan Nooitgedagt (Nederlandse Visserbond)
- Guus Pastoor (Visfederatie)
- Ton IJlstra (LNV)
- Martin Scholten (RIVO)
- Floris Groenendijk (Stichting De Noordzee)

Ondersteuning van de Task Force vond plaats door:

- Frans Vroegop (LNV)
- Nathalie Steins (Productschap Vis)

De Task Force Duurzame Visserij heeft voor de uitwerking van haar taken drie werkgroepen ingesteld:

1. Werkgroep Transitie
2. Werkgroep Innovatie/Organisatie
3. Werkgroep Financiën

1.4 Werkgroep Transitie

De Werkgroep Transitie is op 16 december 2005 van start gegaan en bestond uit de volgende leden:

- Martin Scholten (voorzitter, RIVO/WTM)
- Geert Meun (Federatie van Visserijverenigingen)
- Derk-Jan Berends (Nederlandse Visserbond)
- Esther Luiten (Stichting De Noordzee)
- Guus Pastoor (Vertegenwoordiger handel en verwerking)
- Johan van Nieuwenhuijzen (NOVA)

Ondersteuning van deze werkgroep vond plaats door:

- Tammo Bult (RIVO/WTM)
- Frans Vroegop / Ronald Lanfers (Ministerie LNV)
- Nathalie Steins (Productschap Vis)
- Fenneke Brocken (Productschap Vis)
- Evelyne Esveld (Productschap Vis)

Doel van de Werkgroep Transitie was om ideeën, adviezen en blokkades van de ondernemers in de visserij, de aanverwante industrie, de afslagen en de maatschappelijke organisaties te inventariseren en op basis daarvan voorstellen te doen voor aanpassingen die een impuls kunnen geven aan een duurzame ontwikkeling van de Noordzeevervisserij.

Volgend uit de overtuiging van de Task Force dat vernieuwing en innovatie thuis horen bij ondernemers, heeft de Werkgroep Transitie gekozen voor een aanpak met ondernemersdagen, waarbij het gesprek is aangegaan met ondernemers en lokale bestuurders in en om de visserijsector. Met deze gesprekken wilde de Werkgroep Transitie vernemen welke concrete ideeën er zijn die kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van een economisch rendabele en ecologisch duurzame Noordzeevervisserij. De Werkgroep was hierbij vooral geïnteresseerd in wat de ondernemers ervan weerhoudt om ideeën en plannen te initiëren: Waarom komen ogenschijnlijke kansrijke ontwikkelingen niet op gang en welke hulp of klimaat hebben ondernemers nodig om eigen initiatieven wel een kans te geven?

Om ideeën van ondernemers in de vissector te horen werden in eerste instantie vier ondernemersdagen georganiseerd in Den Oever (20-1-2006), Urk (21-1-2006), Stellendam (27-1-2006) en Vlissingen (28-1-2006). Op verzoek van de sector werd een extra bijeenkomst gepland in Den Helder (4-2-2006).

Deze ondernemersdagen waren opgedeeld in twee delen: eerst werd een korte presentatie gegeven over het doel en de opzet van de Task Force en de Werkgroep Transitie, waarbij de gelegenheid werd geboden om te reageren. Deze presentatie is opgenomen in Bijlage 2 van deze rapportage. Daarna vonden gesprekken plaats met individuele ondernemers, bedrijven of kleine groepen. In totaal zijn 36 van dergelijke gesprekken gevoerd. Op verzoek werd vertrouwelijk omgegaan met de ingebrachte informatie en kon een geheimhoudingsverklaring getekend worden. Gezien het vertrouwelijke karakter van een deel van deze gesprekken is in deze rapportage de verzamelde informatie in anonieme en algemene termen gepresenteerd.

Aansluitend op deze 5 ondernemersdagen zijn consultatiedagen georganiseerd met (1) de handel en verwerking op 1 februari te Urk, met (2) de veilingdirecteuren (NOVA) op 15 februari te Urk en met (3) Maatschappelijke Organisaties op 27 februari te Utrecht. Tevens is contact gelegd met de Werkgroep Herstructurering Zeevisserij (WHZ) uit Urk. Deze werkgroep bestaat uit een groep ondernemers uit de kottersector die gezamenlijk werken aan innovatie, onafhankelijk van de Werkgroep Transitie. Dit project rond de WHZ is nog niet afgerond maar de ideeën uit deze werkgroep tot dusver zijn wel meegenomen in deze rapportage.

De bevindingen die de Werkgroep Transitie uit deze ondernemersdagen, consultatiedagen en persoonlijke gesprekken heeft opgetekend, vormen de kern van onderhavig advies aan de Task Force. De Werkgroep beveelt de Task Force aan dit advies de basis te laten vormen voor de werkzaamheden van de Werkgroep Innovatie/Organisatie en de Werkgroep Financiën. Een presentatie van dit advies is te vinden in Bijlage 3.

Doel WG-Transitie = Inventarisatie

1. Wat zijn uw ideeën voor beter perspectief

- Vertrouwelijk, indiengewenst

2. Wat is daar voor nodig?

- Waar loopt u vast

Centraal staat

- De ondernemer is de visserij
- Concrete ideeën & blokkades
- Korte termijn aanpassingen ...
- ... voor lange termijn perspectief

2 Algemeen beeld uit de Ondernemersdagen

De reacties op de ondernemersdagen maakten nogmaals duidelijk hoe precair de huidige situatie is: Ondernemers zijn zeer betrokken bij hun onderneming en hun visserij en zullen er alles aan doen om binnen deze sector te kunnen blijven werken en sanering van het eigen bedrijf te voorkomen. Het ontbreken van een alternatief (“Wat moet ik na het vissen dan gaan doen?”) doet hun besluiten door te gaan. Bedrijfseconomisch denken is hierdoor matig ontwikkeld en dit doet zich nu dan ook juist voelen met de hoge olieprijs. Tevens zijn vissers geboren opportunisten: na enkele goede weekbesommingen zien zij het veelal weer zitten en negeren in dat geval de structurele ontwikkelingen. Exemplarisch is dat velen een extra hypotheek hebben genomen op de overwaarde van de eigen woning om hiermee te kunnen overleven. Deze extra liquiditeiten zijn inmiddels binnen de onderneming verbruikt als gevolg van verliesfinanciering: “De rek is eruit!”

Veel vissers voelen zich dan ook zeer bedreigd in het voortbestaan: de olie is (te) duur voor de huidige technieken en vangstmogelijkheden, schepen en quota zijn op dit moment nauwelijks meer van waarde, de solvabiliteit en “cashflow” zijn een ernstig probleem en de verwachting is dat met name rond de maanden mei-juli bedrijven zullen wegvallen.

Verder vreest men afnemende empathie vanuit Brussel voor de Nederlandse platvisbelangen en toenemende aandacht en druk vanuit de maatschappelijke organisaties en andere lidstaten m.b.t. ecologische vragen rond het boomkortuig. Dit speelt vooral omdat Nederland een unieke positie inneemt met haar boomkorfloot en specialisatie op platvis: Nederlandse schepen en omvlaggers bezitten een meerderheidsbelang in de TAC van tong en schol. Gevreesd wordt dat bij de toedelingen in de komende jaren er steeds minder steun komt voor de toewijzing van platvis aan de Nederlandse boomkorfloot, omdat dit immers een nagenoeg geheel Nederlandse aangelegenheid is geworden.

De huidige focus vanuit Brussel op (Europese) zeedagen wordt ook als bedreigend ervaren: de afgelopen jaren heeft de Nederlandse visserij zich met de Biesheuvelgroepen gericht op het vissen binnen de quota. Dit werd vanuit Brussel gesteund. In verband hiermee hebben vele visserijbedrijven grote investeringen gedaan in quota. Het toenemende belang van het (Europese) zeedagensysteem als beheerinstrument is een belangrijke reden waarom deze investeringen door die bedrijven fors minder waard worden.

De waardedaling van quota is ook voor een belangrijk deel het gevolg van de slechte resultaten. Erkend wordt dat dit een ondernemersrisico is. Echter, het steeds bijstellen van de randvoorwaarden in de vorm van instabiele quota en verdere beperkingen in het aantal zeedagen belemmeren de visserijondernemingen en doen het vertrouwen in de overheid geen goed. Er wordt gewezen op de verantwoordelijkheid die de sector neemt (scholplan, quotabeheer in groepen, deelname in onderzoeksprojecten) die niet wordt beloond. Daar waar enerzijds te horen valt dat vissers niet verantwoordelijk zijn voor het probleem van de lage visbestanden maar dat dit door autonome factoren wordt veroorzaakt, zijn er anderzijds vissers die collega's oproepen te erkennen dat er te veel, te intensief is gevestigd en er nog steeds sprake is van overcapaciteit. Vissers die oproepen elkaar de spiegel voor te houden en oproepen om naar andere vormen van visserij over te stappen.

Wat verder opviel was het contrast tussen de plenaire en de individuele gesprekken, zowel wat betreft inhoud als sfeer:

Uit het plenaire gedeelte bleek een groot gebrek aan vertrouwen in de overheid, Brussel en natuurorganisaties. Ook overheersten grote zorgen en pessimisme over de toekomst “Is er nog wel een toekomst voor de boomkor en de kottervloot?”; “Mogen wij in de toekomst nog wel vissen met een boomkor van Brussel?”; “Er blijft geen plek meer over om te vissen met al die gesloten gebieden.....” En toegespitst op de actualiteit: “Als de Commissievoorstellingen voor het lange termijn beheer van schol en tong werkelijkheid zouden worden, heeft iedere inspanning om ons aan te passen geen zin. Dan verdwijnt de visserij op tong en schol uit Nederland.”

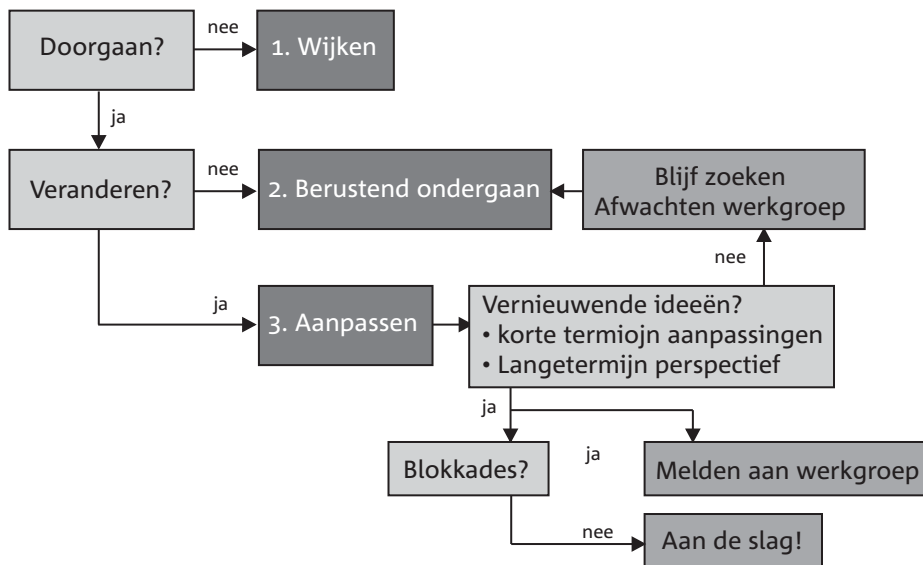
In deze discussie werd vaak gefocust op wat je zou kunnen noemen “de schuldvraag”: wie is er schuldig en wie is er verantwoordelijk voor de huidige situatie en impasse? Vaak wordt hier de overheid als schuldige aangewezen. De vraag “Wat doen we met de huidige situatie en hoe komen we tot een gezondere kottervloot” bleef daarbij duidelijk achter. Verder werd sterk gefocust op het eigen bedrijf als primaire producent: de maatschappelijke context werd vooral

gezien als bedreiging, met weinig oog voor de kansen die deze maatschappelijke context kan bieden. Ook bleek er binnen de aanvoersector relatief weinig aandacht voor de keten na de afslag.

In de individuele gesprekken daarentegen, bleken ondernemers goed aanspreekbaar over innovatie, verandering en toekomst: men ziet kansen en durft risico's te nemen. Daarvoor heeft men vele, uiteenlopende ideeën. Eigenlijk alle ondernemers zagen in het individuele gesprek voor het eigen bedrijf toekomstmogelijkheden. Daarmee geen standaard oplossingen en ook geen standaard blokkades die werden genoemd. Verder was er in de individuele gesprekken wel aandacht voor de maatschappelijke context, voor kwaliteit en mogelijkheden in de keten.

Gezien deze ervaringen beveelt de Werkgroep Transitie aan dat actie op zeer korte termijn nodig is. De aanpak is principe toegankelijk is voor alle geïnteresseerde ondernemers in de visserijsector, maar met een focus op competente ondernemers die oog hebben voor duurzame visserij: de willers, de innovatoren. M.a.w. niet een benadering voor het collectief zonder meer, maar één die appelleert aan individueel ondernemerschap. Beschikbare middelen vanuit de overheid worden hierbij besteed aan een doelgerichte omvorming van de vloot en innovatie, in plaats van generieke saneringen.

Opties:

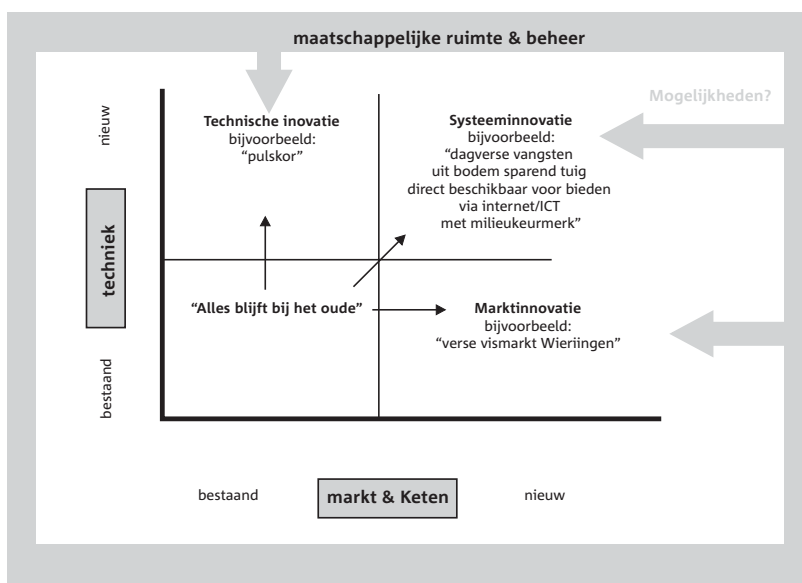
3 Ideeën uit de ondernemersdagen

Tijdens de 36 gesprekken werd een groot aantal grotere en kleinere ideeën aangedragen voor een beter perspectief. Perspectiefrijke ideeën uit de sector zijn samengevat in 3 thema's (Techniek, Keten, Beheer) en 8 hoofdlijnen:

Thema	Idee	
Techniek	Zorgvuldiger vissen	31
	Flexibeler & gemengde visserij	18
	Boomkortuig aanpassen	17
	Omvormen vloot	18
Keten	Voorwaartse ketenintegratie	3
	Ketentransparantie	8
Beheer	Quotabeheer: sturen op visserijdruk	4
	Maatschappelijke allianties opbouwen	11

(De getallen in dit overzicht verwijzen naar het aantal gesprekken waarin een of meerdere ideeën uit de desbetreffende hoofdlijn ter sprake is gebracht. Bijvoorbeeld: uit 18 van de 36 gesprekken werden ideeën m.b.t. het omvormen van de vloot naar voren gebracht.)

Hoe ingrijpend veranderen?
 “Alles bij het oude”, aanpassen, systeeminnovatie.....?

Dit overzicht maakt duidelijk dat het blikveld of “scope” van de ideeën sterk varieerde: Een aantal van de ideeën hebben vooral betrekking op veranderingen binnen het eigen bedrijf als primaire producent (Thema 1: Techniek): de nadruk ligt hierbij veelal op een ander gebruik van bestaande schepen en tuigen. Anderen gaan verder en noemen het gebruik van ook andere technieken, aangepaste of nieuwe tuigen; zelfs een omvorming van een deel of de gehele vloot is genoemd. Ook zijn ideeën aangedragen die buiten het traditionele eigen bedrijf vallen en ingaan op de verdere verwerking in de keten, veilingen, kwaliteit en consument (Thema 2: Keten) of de manier waarop visserijbeheer vorm kan worden gegeven (Thema 3: Beheer).

Deze hoofdlijnen en ideeën worden in de tekst hieronder verder besproken. Hierbij wordt verder niet ingegaan op technische details van ideeën en innovaties: voorop stond een overzicht en inventarisatie van beschikbare ideeën.

3.1 Zorgvuldiger vissen

De ideeën die zijn ingebracht en vallen binnen het thema “Zorgvuldiger Vissen” hadden tot doel een verlaging van discards en visserijsterfte, een verhoging van de overleving van discards, een betere kwaliteit vis, rust voor de vis, minder bodemberoering, minder olie, een duurzaamheidskeurmerk met steun van maatschappelijke organisaties en het verhogen van de veiligheid aan boord.

Dit perspectief zou bereikt kunnen worden door andere, lichtere tuigen, met andere maaswijdtes, kortere trekken, de instelling van gebieden en vistijden met gerichte visserijbeperking, (waaronder een weekendverbod), een andere behandeling (bij)vangsten (anders sorteren en levend houden van de bijvangst, continu opzuigen de vangst), het ontwikkelen van veiligheidsapparatuur aan boord, veiligere schepen, en het gebruik van biobrandstof.

De kanttekening die werd geplaatst bij deze ideeën was dat bescherming nodig is in de vorm van voorkeursrechten en “incentives” voor vissers die zorgvuldiger willen vissen, om te voorkomen dat (buitenlandse) concurrenten, zonder aan voorwaarden te voldoen, voordelen zullen benutten.

3.2 Flexibeler & gemengd vissen

De ideeën die zijn ingebracht en vallen binnen het thema “Flexibeler en Gemengd Vissen ” hadden tot doel een risicospreiding en stabilisatie van het inkomen en het vergroten van de mogelijkheden om in te kunnen spelen op markt en natuur. Dit perspectief zou bereikt kunnen worden door:

- Afschaffen van de 1-net maatregel: als alternatief wordt genoemd het direct melden van netwisselingen bij de AID met controle via een “black-box” op motor, trekkrachtmeters en lieren. Ook zou de gehele reis op het conto van het netmateriaal met de minst beschikbare zeedagen geschreven kunnen worden.
- Omzetten van de zeedagenregeling in een visurenregeling, waarbij de vangsttijd ingaat op het moment van vissen. Een black-box systeem op motor, trekkrachtmeters en lieren zou als controle kunnen worden gebruikt. Dit systeem zou ook tot gevolg hebben dat de verder afgelegene visgronden aantrekkelijker worden doordat bij de huidige regeling stoomtijd als vistijd geldt. Een betere spreiding van de vloot en efficiënter gebruik van materiaal en visbestanden zou het gevolg zijn van de invoering van deze visurenregeling.
- Uitbreiding van het palet aan mogelijke visactiviteiten van de ondernemer, waaronder:
  - o Een bredere portefeuille van quota door hervervakeling van de huidige quota.
  - o Eenvoudiger toegang tot andere visgronden, vangstechnieken en doelsoorten, waaronder niet alleen vis maar ook schaal & schelpdieren, inktvis, etc.;
  - o Het meer betrekken van kustvissers bij de huidige innovatie in de schelpdiersector (mosselzaadvang).
- Toestaan van het gebruik van andere maaswijdtes. Sommige ondernemers noemden hierbij het gebruik van grotere mazen i.v.m. een vermindering van de bijvangsten, betere vangsten op termijn (grotere vis) en overwegingen die vooral te maken hadden met vereenvoudiging van controle en regelgeving. Andere ondernemers noemden het gebruik van juist kleinere maaswijdtes i.v.m. betere tongvangsten en een verhoging van de hoeveelheid tong per kilo (schol) discards en bijvangsten.
- Ontwikkelen van visserij op ‘nieuwe’ producten: dagvangst garnalen, levende vis, inktvis, mul, harder, zeebaars, wolhandkrab,.....

De kanttekening die werd geplaatst bij deze ideeën was dat een flexibeler visserij moet bijdragen aan de oplossing van de huidige problematiek en niet aan een verplaatsing daarvan. Dit betekent dat er duidelijke grenzen zullen moeten worden gesteld (zie “omvormen vloot” later in de tekst). Ook zal een flexibilisering van de vloot op veel weerstand stuiten vanuit de huidige manier van vergunningverlening, bestaande belangen en juridische context.

3.3 Boomkortuig aanpassen

De ideeën die zijn ingebracht en vallen binnen het thema “Ander Boomkortuig ” hadden tot doel een besparing op gasolie, een vermindering van discards en bodemberoering en het verbeteren van de kwaliteit van de gevangen vis. Dit perspectief zou bereikt kunnen worden door aanpassingen of vervangen van het huidige boomkortuig. Ook zou het boomkortuig meer

selectief gebruikt kunnen worden.

Benadrukt werd dat niet alleen mocht worden ingezet op de pulskor: Ook andere ideeën zijn perspectiefvol. Tijdens de gesprekken zijn vele variaties op de traditionele boomkor besproken, waaronder het gebruik van waterstralen, luchtinjectie, continue-vissen, het opzuigen van de vangst, wekkerpennen, etc., etc... Een aantal ontwerpen zijn vertrouwelijk ingebracht en kunnen daarom in deze rapportage niet nader worden benoemd. Ook werd een elektrisch tuig voor garnalen besproken dat zwevend kan vissen. Duidelijk is dat een groot aantal ideeën beschikbaar zijn, maar dat praktijkproeven nodig zijn voor de verdere ontwikkeling, haalbaarheid en draagvlak.

De kanttkening die werd geplaatst bij deze ideeën was dat een maatschappelijke acceptatie van (aangepaste) boomkortuigen noodzakelijk is: bodemvisserij betekent per definitie dat contact wordt gemaakt met de bodem. In de huidige opstelling van milieuorganisaties en in de discussies rond bodemberoering en duurzame visserij ziet men geen erkenning voor dit feit. Het categorisch afwijzen van een (aangepaste) boomkor als vistuig waarmee een duurzame visserij mogelijk is wordt gezien als een ernstige blokkade

3.4 Omvormen vloot

De ideeën die zijn ingebracht en vallen binnen het thema "Omvormen Vloot" hadden tot doel een duurzamere en rendabelere vloot met lagere kosten, betere opbrengsten en een grotere stabiliteit in de besomming. Dit perspectief van kostenbesparing en/of verminderde visserijdruk zou bereikt kunnen worden door omschakeling en aanpassing van de vloot door:

- Omschakeling naar andere scheepsontwerpen, kleinere, gestandaardiseerde "multi-purpose" kotters waarop gevist kan worden met verschillende technieken (combinatie van boomkorren, "flyshooten", "twinrigger"). Een manier die wordt genoemd om dit te realiseren is het vervangen van bestaande grotere schepen door kleinere, bijvoorbeeld tot een nieuwe vlootcategorie van 700-1400 pk, waarbij de totale capaciteit (pk's en GT's) vermindert.
- Aanpassingen aan schepen vooral met het oog op brandstofbesparing: andere schroeven, aandrijvingmechanismen en energie-efficiëntere motoren, monitoring van de input en output van de motor met brandstofmeters, trekkrachtmeters en cruise control, gebruik van zwaarolie-installaties, gas, biobrandstof.
- Aanpassingen van vistechnieken: het genoemde fly-shooten en twinrigger, maar ook meer staand want, zuigvissen, en vissen op schelpdieren.
- Verkoop van Nederlandse kotters aan het buitenland (m.n. Indonesië) om met het hierdoor beschikbaar komende geld de vloot om te kunnen vormen.

Dit is Europees-rechtelijk nu niet mogelijk als het gesaneerde schepen betreft. Door het ontwikkelen van een visserij in andere landen buiten de E.U. kan ook een grondstoftoevoer op gang gebracht worden van duurder vissoorten vanuit die landen naar Nederland, waardoor de positie van Nederland als distributiecentrum voor de visserij in Europa versterkt wordt. Ook leidt dit tot een betere benutting van de huidige overcapaciteit in de verwerkende sector.

- Besparing op arbeidskosten door met 5 in plaats van 6 man per boomkorschip te vissen en gebruik te maken van een "arbeidspool op vrijdag": De vangst wordt dan gelost door anderen dan de bemanning, waardoor kotters langer kunnen doorvissen, de effectieve vistijd toeneemt en zeedagen optimaler gebruikt kunnen worden.

Beschikbare middelen vanuit de overheid zouden hierbij besteed moeten worden aan een doelgerichte omvorming van de vloot en innovatie in plaats van generieke saneringen.

De kanttkening die werd geplaatst bij deze ideeën was dat een omvorming van de vloot moet bijdragen aan een oplossing van de huidige problematiek en niet aan een verplaatsing daarvan. Dit betekent dat er duidelijke grenzen zullen moeten worden gesteld. Zonder duidelijke grenzen bestaat het gevaar dat ook de nieuwe technieken zullen worden opgeschaald en de vangstcapaciteit wederom niet in verhouding staat tot de beschikbare visbestanden en vangstmogelijkheden. Ook zal de vloot verspreid moeten worden om te voorkomen dat de vangstdruk (lokaal) te zwaar zal worden of dat andere (niet gequoteerde) vissoorten te zwaar bevestigd zullen worden. Het vervangen van de huidige zeedagenregeling met een regeling op basis van visuren, met controle via black box op motor, trekkrachtmeters en lieren, heeft tot gevolg dat schepen ook verder van huis kunnen vissen omdat stoomtijd niet meer als vistijd geldt. Dit leidt tot een verspreiding van de vloot en een efficiënter benutting van schepen en visbestanden.

3.5 Voorwaartse ketenintegratie

De ideeën die zijn ingebracht en vallen binnen het thema "Voorwaartse Ketenintegratie" hadden tot doel om de aanvoer en markt dichter tot elkaar te brengen (verkorting van de keten), waardoor de ketenefficiency wordt vergroot en de marges van producten voor de primaire producent verbeteren. Dit perspectief zou bereikt kunnen worden door een eigen sortering (aan boord), verwerking en vermarkting, waaronder verkoop direct van boord. De Verse Vismarkt Wieringen was hierbij vaak een bron van inspiratie. Onderscheidende streek- en kwaliteitsproducten, eventueel met keurmerk, zouden de marges kunnen vergroten.

De kanttkening die bij deze ideeën wordt geplaatst is dat de organisatie en ook de kosten van een dergelijk traject niet

mogen worden onderschat, en de effecten van keurmerken op de prijsvorming niet overschat moeten worden. Verder zijn ideeën van vissers voor directe verkoop, zonder tussenkomst van de reguliere handel, zeer omstreven bij de handel en verwerking zelf, met consequenties voor de samenwerking (zie hoofdstuk 5.1).

3.6 Ketentransparantie

De ideeën die zijn ingebracht en vallen binnen het thema “Ketentransparantie” hadden tot doel een vergroting van de marges. Dit perspectief zou bereikt kunnen worden door het specifiek behandelen, verhandelen en volgen van producten: zoals genoemd bijvoorbeeld met kleinere kisten en sortering aan boord, (levende vis?) de vis direct na de vangst elektronisch (Internet / ICT) beschikbaar stellen en het mogelijk maken er tijdens het stomen op te bieden. Door een dergelijk systeem van ICT en direct bieden te combineren met “klondyking” zouden dagverse partijen eerder beschikbaar kunnen komen voor de markt. Mede door een dergelijk systeem zouden ook nieuwe producten ontwikkeld kunnen worden met de nadruk op kwaliteit, regio en ambacht. Een tweetal citaten in dit verband: “De verssector van schol is de toekomst”; “Tong is de ruggengraat van de Nederlandse kottersector. Tong heeft ons altijd de beste prijzen geleverd, met de meest stabiele aanvoer. We zouden de tong meer als Nederlands kwaliteitsproduct moeten promoten.”

De kanttekening die werd geplaatst bij deze ideeën was dat er nog veel vragen zijn over de haalbaarheid en dat deze vorm van ketenorganisatie nog helemaal ontwikkeld moet worden.

3.7 Sturen op visserijdruk

De ideeën die zijn ingebracht en vallen binnen het thema “Sturen op Visserijdruk” hadden tot doel een meer gerichte sturing op visserijdruk door middel van quota of zeedagen. Dit perspectief zou bereikt kunnen worden door:

- een invordering van de bestaande quota door de overheid, met compensatie. Deze compensatie zou gebruikt kunnen worden voor investeringen in innovatie. De overheid kan deze quota vervolgens in licentie en onder voorwaarden teruggeven. Ook kan de overheid gebruik maken van “incentives” en “decentives” (heffingen) bij de aanvoer, afhankelijk van techniek/tijd/gebied.
- extra zeedagen of quota voor innovatieve projecten, pilots en duurzaam vissen.
- aanvang van het quotumjaar na de kuitzieke periode van schol (beginnend 1 april i.p.v. 1 jan). Het huidige systeem heeft tot gevolg dat het scholquotum inefficiënt wordt benut: het quotum wordt niet opgevist en er is een te grote vangst van goedkope (kuitzieke) schol.
- de invoering van meerjaren quota i.v.m. stabiliteit en zekerheid voor de ondernemer.

De kanttekening die werd geplaatst bij deze ideeën was dat een onteigening van het quotumrecht indruist tegen bestaande belangen en dat het huidige quotumstelsel de basis vormt van het co-management systeem.

3.8 Maatschappelijke allianties opbouwen

De ideeën die zijn ingebracht en vallen binnen het thema “Maatschappelijke Allianties Bouwen” hadden tot doel een “license to produce”: ondernemen met behoud van maatschappelijk draagvlak. Dit perspectief zou bereikt kunnen worden door het vergroten van de betrokkenheid van maatschappelijke partijen, met name natuur- en consumentenorganisaties. Een keurmerk voor duurzaam vissen en een genuanceerde invulling van gesloten gebieden kunnen bijdragen aan een grotere onderlinge betrokkenheid.

De kanttekening die werd geplaatst bij deze ideeën was dat onvoldoende duidelijkheid is over het maatschappelijk draagvlak voor een bodemvisserij. Voor vissers is het uitgangspunt dat zonder bodemcontact met bodemtuig of een (aangepaste) boomkor er geen bodemvisserij mogelijk is. Vanuit dat uitgangspunt wil men werken aan aanpassingen of een gericht gebruik van de boomkor, eventueel met keurmerk. Echter, men vreest dat een aantal van de natuurorganisaties alle bodemvisserij en boomkortuig categorisch af zullen blijven wijzen, waardoor de maatschappelijke controversie blijft en er onvoldoende bedrijfszekerheid bestaat. M.a.w. men heeft vraagtekens bij de betrouwbaarheid en de consistentie van betrokken maatschappelijke organisaties.

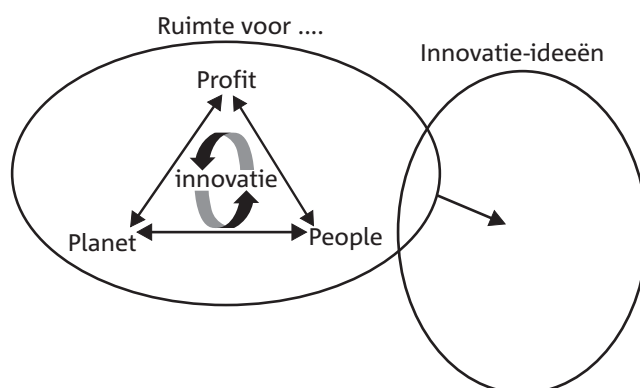

4 Benodigde condities

De Werkgroep was vooral geïnteresseerd in wat ondernemers ervan weerhoudt om perspectiefvolle ideeën en plannen te initiëren: Waarom komen ogenschijnlijke kansrijke ontwikkelingen niet op gang en welke hulp of klimaat hebben ondernemers nodig om eigen initiatieven wel een kans te geven? In de tekst hieronder worden een schets gegeven van deze condities in 5 hoofdlijnen:

1. Beleidsruimte
2. Investeringsmiddelen
3. Samenwerking
4. Bescherming
5. Kennis

Om deze condities te kunnen realiseren is actie nodig vanuit de ondernemers in de sector, het maatschappelijke veld en de overheid. Veelal vereisen deze acties samenwerking tussen deze drie groepen. De werkgroep is van mening dat sommige acties al op korte termijn kunnen worden aangepakt, andere vereisen een langere termijn aanpak. Verder zouden deze acties zodanig georganiseerd moeten worden dat het geheel bijdraagt aan de stimulering van een sectorbrede innovatiecultuur.

4.1 Beleidsruimte

Om vernieuwende ideeën in de praktijk te kunnen brengen is voldoende beleidsruimte nodig. Het scheppen van deze beleidsruimte is primair de verantwoordelijkheid van de overheid, in consultatie met ondernemers, maatschappelijk veld en andere deskundigen. Vanuit de visserij werd aangegeven dat met name behoefte was aan de volgende beleidsruimtes:

1. Het afschaffen of aanpassen van bepaalde regelgeving, als op een andere manier beantwoordt kan worden aan de doelstelling van die regelgeving:
  - a. Visuren i.p.v. zeedagen
  - b. De 1-net maatregel weg of deze werkbaar invullen
  - c. Het beleidsbesluit vaste vistuigen ("Vast en zeker") herzien
2. Een efficiëntere inrichting van regelgeving.
3. Verkaveling van vangstrechten om tot een rendabel pakket vangstrechten te komen.
4. Eén duidelijk loket/aanspreekpunt en traject voor innovatievragen en initiatieven
5. Het opschonen van niet gebruikte vergunningen, al dan niet in combinatie met het beschikbaar stellen ervan aan actieve vissers.
6. Een herziening van de uitgifte van het grote aantal garnalenvergunningen.
7. Een gunstig fiscaal regime voor opvarenden (vergelijk: koopvaardijvloot) en bedrijfsopvolging.
8. Incentives voor duurzaam vissen en innovatie.
9. Omlaggers moeten ook voor (financiële) ondersteuning in aanmerking kunnen komen omdat het bedrijf en de bemanning veelal in Nederland belastingplichtig zijn.

De werkgroep is van mening dat de onderwerpen 1a, 1b en 4 op korte termijn kunnen worden opgepakt.

4.2 Investeringsmiddelen

In de ondernemersgesprekken werden de volgende investeringsbronnen genoemd voor stimulering van innovatie en duurzaamheid:

1. (Co-)financiering van pilots
2. Overbruggingsfondsen voor compensatie voor tijdelijk marktverlies door pilots, omschakeling en scholing (ook voor de bemanning).
3. Garantiefondsen: een garantie voor de kredietverstrekker als de beoogde rendementen op investeringen in innovatie niet worden gehaald.
4. Subsidies op duurzaam vissen en het vrijwillig verminderen van de visserijdruk
5. Compensatie voor teruggevorderd quotum (zie "Sturen op Visserijdruk").
6. Fiscale incentives voor duurzaam vissen en innovatie.

Het beschikbaar stellen van de bovengenoemde investeringsmiddelen is primair de verantwoordelijkheid van de overheid, in consultatie met ondernemers, maatschappelijk veld en andere deskundigen. Echter, de belangrijkste bron voor investeren is vooral de ondernemer zelf, vanuit eigen kapitaal en middelen of door het aantrekken van kapitaal en middelen uit de vrije markt.

Onderwerpen 1 en 3 zouden volgens de werkgroep al in 2006 kunnen worden opgepakt.

4.3 Samenwerking

Samenwerking is onontbeerlijk voor product- en procesinnovatie, kostprijsverlaging en behoud van maatschappelijk draagvlak. Om deze samenwerking

te versterken zijn de volgende ideeën naar voren gebracht:

1. Samenwerking tussen vissers onderling:
  - Een keurkorps van innovatoren, bestaande uit 2-3 schippers per haven om gezamenlijk pilots uit te voeren en ervaringen uit te wisselen
  - Studiegroepen
2. Samenwerking met natuur- en milieuorganisaties:
  - Het aangaan van een maatschappelijke dialoog/discussie met de natuur- en milieuorganisatie over de voorwaarden waaronder er ruimte blijft voor een visserij met boomkor(varianten) en ander bodemuig.
  - Ontwikkeling van een keurmerk voor duurzaam vissen en duurzaam gevangen visproducten.
3. Met de handel kan worden samengewerkt in pilots rond:
  - Kwaliteit: hoe vergroten we de kwaliteit van geleverde producten, hoe stemmen we de aanvoer beter af op de vragen van handel en consument en hoe vergroten we daardoor de marges.
  - Ketentransparantie: kleinere kisten, sortering aan boord, levende vis, elektronisch beschikbaar direct na de vangst (Internet / ICT), bieden/kopen tijdens visreizen, klondyken.
4. De samenwerking met de overheid kan verbeteren door:
  - Efficiëntere inrichting van regelgeving
  - Verkaveling van vangstrechten
  - 1 loket voor innovatievragen en initiatieven
  - Snellere beantwoording van vragen
  - Steun bij innovatietrajecten
5. De samenwerking met onderzoek kan worden versterkt door:
  - Begeleiding door onderzoekers van onderzoek van en door ondernemers: praktijkexperimenten aan boord.
  - De inzet van visschepen als meetstations: bijvoorbeeld door gebruik te maken van een elektronisch logboek.
  - Beschikbare kennis van vissers en onderzoekers zou meer moeten worden gedeeld en gecirculeerd waardoor deze meer tot waarde kan worden gebracht.
  - Onderzoek en onderwijs zou kunnen bijdragen aan een verdere educatie, professionalisering en ondernemerschap van ondernemers in de vissector.
  - Het creëren van incentives om mee te doen aan onderzoek (b.v. extra zeedagen, wetenschappelijk quotum).

Een keurkorps van innovatoren en studiegroepen rond pilots (ook voor kwaliteit en ketentransparantie), met begeleiding van onderzoek, de inzet van visschepen als meetstations en 1 loket voor innovatievragen en initiatieven zou volgens de Werkgroep al in 2006 kunnen worden opgepakt.

4.4 Bescherming

Bescherming moet leiden tot vertrouwen want alleen met vertrouwen zal men willen innoveren of veranderen:

1. Het nemen van een bepaald risico is inherent aan ondernemen. Echter, voorkomen moet worden dat de kosten en baten bij innovatie ongelijk verdeeld worden: de koplopers moeten dus een duidelijk voordeel hebben t.o.v. de achterblijvers.
2. Een deel van de onzekerheid over het rendement van vernieuwen kan worden afgedekt door o.a. overbruggings- en garantiefondsen.
3. Specifieke aandacht is nodig voor het afdekken van maatschappelijke kosten en risico's. Een voorbeeld hiervan is een situatie waarbij veel is geïnvesteerd in een innovatietraject waarbij de gestelde doelen zijn gehaald, maar waarbij door gewijzigde maatschappelijke inzichten het eindresultaat niet (meer) als duurzaam wordt beoordeeld.
4. Bij duurzaam vissen of pilots moeten exclusieve rechten kunnen worden verkregen in de vorm van toegang tot visgronden en extra zeedagen of quotum.
5. Er zou een tijdelijke financiële compensatie moeten komen voor vrijwillige vangstbeperkingen tot de visstand zich verbeterd.
6. De (toekomstige) "gesloten" of kwetsbare gebieden zouden meer toegankelijk moeten zijn voor duurzame vormen van visserij.
7. Veranderingen ten behoeve van een duurzamere visserij mogen de positie van de Nederlandse vloot binnen Europa niet verzwakken.
8. Er zouden hardere sancties moeten komen op moedwillige obstructies, waaronder het gebruik van te kleine maaswijdtes, binnenzakken, touwtjes, etc..

4.5 Kennis

Voor een verdere ontwikkeling van innovatieve ideeën, voor het testen van haalbaarheid en effectiviteit, en ook voor het verkrijgen van draagvlak zijn pilots nodig: praktijkproeven (aan boord). Pilots die uit de suggesties naar voren komen betreffen:

1. Alternatieve boomkortuigen
2. Het verminderen van discards
3. Het vergroten van overlevingskansen van discards
4. Ketentransparantie

Ondernemers uit de sector melden dat ondersteuning van dergelijke initiatieven vanuit het onderzoek in een aantal gevallen moeilijk is, omdat bestaande subsidiebronnen (regionale fondsen, LEADER+ zijn genoemd) te beperkte budgetten kennen waardoor de inhuur van (dure) experts moeilijk is. Men stelt dat deze situatie zou kunnen verbeteren door het beschikbaar stellen van vouchers voor inhuur van experts. Men heeft behoefte aan een Kennisbank over duurzaamheid en innovatie in de visserij, met een duidelijk aanspreekpunt, en wil men vissersschepen gebruiken voor onderzoek, waardoor de kennis uit de praktijk en onderzoek beter wordt gedeeld en sneller beschikbaar komt.

Een aantal ondernemers melden dat meer educatie nodig is om efficiëntie, professionalisering en ondernemerschap te bevorderen. Dit kan in de vorm van cursussen, studiegroepen of praktijkdagen. Een "management-tool" kan een belangrijke bijdrage leveren voor het vergroten van de inzichten in het eigen bedrijf aan de hand van kengetallen: "meer ratio en minder emotie bij bedrijfsbeslissingen". Ook het beter delen van informatie in de keten (schepen, afslagen, banken en coöperaties) of binnen de schakels in de keten (vissers onderling) kan leiden tot efficiencyverbeteringen: "niet harder, maar slimmer werken". Vissers kunnen worden ingezet bij onderzoek op onderzoeksschepen en onderzoeksschepen kunnen worden gebruikt als meetstations (bijv. elektronisch logboek).

Pilots zouden al in 2006 kunnen worden opgestart, evenals het delen van informatie gericht op efficiëntieverbetering.

5 Consultatiedagen

5.1 Handel & verwerking

Tijdens het overleg met vertegenwoordigers van de handel en verwerking werd de duidelijke stelling betrokken dat men de platvisaanvoer beschouwt als kern van de activiteiten, nu èn in de toekomst. Er is geen reden om aan te nemen dat de afnemende vangsten zouden leiden tot marginalisatie van het product dat door Nederlandse kotters wordt aangeleverd. Import van producten als pangasius en tilapia moeten vooral gezien worden als versterking van de handelspositie van de vissector in Nederland, niet als een verzwakking van de aanvoersector.

Aangegeven wordt dat men duidelijke kansen ziet voor het verbeteren van de kwaliteit van de aangeleverde vis. Sorteren aan boord is een eerste stap. Verder zou gewerkt kunnen worden aan de professionaliteit aan boord rond het behandelen en verwerken van de vangst. Er wordt een teruggang geconstateerd in de kwaliteit van de aangeleverde vis door uitloop van deskundige bemanning. Door de aanvoer beter af te stemmen op de wensen van de handel en de consument kunnen de marges verbeterd worden.

Certificering wordt vooral gezien als “license to produce”, niet zozeer als middel voor het vergroten van marges. Helaas bestaat er geen breed geaccepteerde certificeringmethode die appelleert aan individueel ondernemerschap: voor het “Marine Stewardship Council” (MSC) certificaat moet de hele sector mee, met alle problemen van dien. Een keurmerk, in aanvulling of als opstap naar MSC, zou uitkomst kunnen bieden maar is nu nog niet beschikbaar. NGO's zouden in dit verband niet als tegenpartij maar als bondgenoot gezien moeten worden.

Ketenverkorting wordt duidelijk niet gezien als effectief of acceptabel middel om de positie van de visser te verbeteren: de kosten voor de handel worden door vissers onderschat. Ook worden ideeën rond ketenverkorting gezien als een motie van wantrouwen van de vissers naar de handel toe. Enkele citaten: “De aanvoer staart zich blind op hoge prijzen in de supermarkt, maar dat zijn niet de prijzen die de aanvoer betaald zal krijgen. Alsof de handel en verwerking het verschil tussen de prijs op de mijn en de supermarkt in zijn zak steekt. Er wordt volstrekt overschat wat voorwaartse ketenintegratie zou kunnen opleveren, of anders gezegd, er wordt onderschat wat onze rol is. De aanvoer denkt te makkelijk over onze betekenis en dat is kwetsend. Zij denken dat ze beter kunnen wat wij jaren lang ook in hun belang geprobeerd hebben.”; “Ik zeg vaak tegen een visserman: had je één vissoort aan boord dan is het idee van zelf verkopen niet zo'n probleem, wellicht vind je daar afzet voor. Maar je hebt verschillende vis aan boord en de handel zorgt ervoor dat je je hele vangst kwijtraakt voor een goede prijs.” Er was een duidelijke oproep om geen subsidie vanuit de Task Force beschikbaar te stellen voor ideeën van ketenverkorting: “Dat is het begin van het einde voor ‘ons en hun’.”

Ketentransparantie wordt gezien als interessante optie om meer kwaliteit in de keten te verkrijgen en de marges te vergroten. Dit betekent: specifiek behandelen, verhandelen en volgen van producten. Bijvoorbeeld: kleinere kisten, met sortering aan boord, elektronisch beschikbaar direct na de vangst (Internet / ICT) en direct beschikbaar voor bieden. Door een dergelijk systeem van ICT en direct bieden te combineren met klondyking zouden dagverse partijen eerder beschikbaar kunnen komen voor de markt. Ook zou er een beter covenant moeten komen tussen aanvoer, afslag, handel en verwerking: “De geschiedenis heeft geleerd dat bij afname TAC's de aanvoer en verwerking samen een oplossing zochten.”

5.2 Veilingen

Door de directeuren van de afslagen werden duidelijke kansen gezien om meer kwaliteit in de keten te krijgen, met goede mogelijkheden voor een betere prijsvorming. NOVA werkt op dit moment ook samen met het Productschap Vis aan de ontwikkeling van een kwaliteitsbeheersysteem.

Men ziet vooral ruimte voor kwaliteitsverbeteringen door een betere behandeling van het versproduct door zowel de aanvoerder als bij de verdere verwerking: versere (dagverse) vis, beter gesorteerd en opgedeeld in meer kwaliteitsklassen. “Nu wordt de kwaliteit van vis in slechts 2 categorieën opgedeeld (A & B) terwijl er bij komkommers wel 20 kwaliteitsklassen zijn.” Een grotere spreiding van de veilingdagen ten behoeve van een versmarkt is goed te organiseren. Educatie en verdere professionalisering van betrokkenen zijn van belang om een deze kwaliteitsslag te kunnen maken.

Door een betere ketentransparantie kan een directere beloning op product en kwaliteit worden aangeboden. Technisch en organisatorisch is het goed mogelijk om in een maand of vijf een transparantere keten te realiseren met kleinere kisten, uitgerust met een chip, sortering aan boord en direct beschikbaar voor handel en bieden. Invoering van het elektronisch logboek zal hierbij ook een rol spelen. Een pilot rond de opzet van een transparantere keten is goed realiseerbaar met bereidwillige vissers. Echter, om dit systeem ook op te kunnen schalen en goed te laten werken moet het grootste deel van de sector uiteindelijk meedoen. Betwijfeld wordt of voldoende vissers willen meedoen met een dergelijk initiatief, wat wordt gezien als een belangrijke blokkade om dit idee in de praktijk te realiseren. “Het probleem bij innovatie is de mentaliteit en de gewoontevorming van vissers die gewend waren om vis relatief eenvoudig te kunnen vangen en te vermarkten. Nu is dat duidelijk anders. Men blijft te veel naar het verleden en de huidige problemen kijken, met te weinig aandacht voor kansen en de toekomst.”

Productdifferentie wordt vooral gezien in termen van een uitgebreidere sortering op grootte en kwaliteit, mogelijk in combinatie met andere verpakkingen. Een toegenomen aanbod van nieuwe vissoorten is goed te verwerken via de veiling. Verder wordt geconstateerd dat de afgelopen jaren weinig is bereikt op het gebied van productinnovatie: “De schol wordt nog net als vroeger gefileerd, geglaceerd en verkocht aan Italië.” Men constateert dat productinnovatie vaak wordt uitgevoerd met goedkope basismaterialen (vergelijk: Mora snacks) en dat vis geen goedkoop basismateriaal is. De versmarkt, kleinere partijen, een betere sortering en een betere kwaliteit hebben daardoor de voorkeur boven productinnovaties.

Het clusteren van kennis en innovatiekracht wordt gezien als belangrijke motor om de sector te kunnen veranderen. Deze clustering moet zowel horizontaal (visser, afslag, handelaar, consument) als verticaal (vissers onderling, afslagen onderling, etc.) in de keten worden georganiseerd. Verder wordt aangegeven dat men een duidelijk gebrek heeft aan ketenkennis: wat voor kwaliteit willen de handelaren, wat voor producten en wanneer geleverd? Men wil graag verder differentiëren naar kwaliteit en product, maar weet hieraan slecht vorm te geven door gebrek aan kennis.

5.3 Maatschappelijke organisaties

De maatschappelijke organisaties (Stichting De Noordzee, Sportvisserij Nederland, Voedingscentrum, Milieu Centraal, ProSea) delen de analyse over (het bereiken van) de actuele situatie in de kottervloot. Zij zien het toekomstperspectief voor de visserij op het gebied van diversificatie c.q. flexibiliteit naar soorten en vismethoden (binnen de ecosysteemgrenzen en ruimtelijke grenzen). Perspectief voor de visserij zit vooral in het leveren van kwaliteit met duurzame vistechieken i.p.v. een focus op bulkproductie. Keurmerken op basis van FAO principes (MSC), etikettering (waarop ook staat aangegeven de vangsttechniek en vangstdatum, naast de locatie) en ketenverkorting (dagverse vis, onderscheiden van de bulkaanvoer door kwaliteitsproducten te leveren) worden gezien als belangrijke middelen. Daarnaast is consumentenbewustzijn en milieu-informatie over visproducten randvoorwaarde om de vraag naar duurzaam geproduceerde vis te stimuleren en zo – op de langere termijn – ruimte te creëren voor investeringen door vissers in duurzame vismethoden en hoogwaardige producten. Substantiële beperkingen in discards en bodemberoering worden gezien als een essentieel onderdeel van een duurzame visserij, net als het herstel van de bestanden op een duurzaam niveau (boven het voorzorgniveau: dat is ingesteld om te voorkomen dat een bestand instort, maar is nog geen duurzaam niveau).

Om deze transitie mogelijk te maken is een plan voor overbrugging (incl. evt. middelen) nodig. Niet alleen omdat het een voorwaarde is dat de bestanden zich op een gezond niveau bevinden (“Maximum Sustainable Yield” (MSY) niveau), maar ook voor het experimenteren met nieuwe, minder milieubelastende vistechieken, en het uitvoeren van een experimentele duurzamere visserij. Beperkingen in de regelgeving die diversificatie in de weg staan moeten worden aangepast (b.v. het ‘gevangen zijn’ in het ITQ-systeem). Als belangrijk aandachtspunt wordt daarbij genoemd dat de bestanden op MSY niveau gehouden moeten worden en dat niet na de transitie vissers in de valkuil stappen (of worden verleid om dat te doen) om harder te gaan vissen of met groter vermogen.

De vrees voor meer illegaliteit bij een ‘volle zee’ is naar de mening van Stichting de Noordzee geen legitiem argument om het streven naar MSY (of iets dergelijks) te verwerpen. Overheids gelden moeten ingezet worden om de risico’s af te dekken of te experimenteren met duurzame vormen van vistechieken. Overheids gelden moeten niet beschikbaar komen om efficiënter te vissen en de huidige capaciteit in stand te houden. Daarnaast werd het ontwikkelen van gerichte cursussen over ‘triple P’ ondernemen (ecosysteembeheer, communicatie met de maatschappij, duurzaam ondernemerschap) als zeer belangrijk onderdeel van een transitieproces gezien.

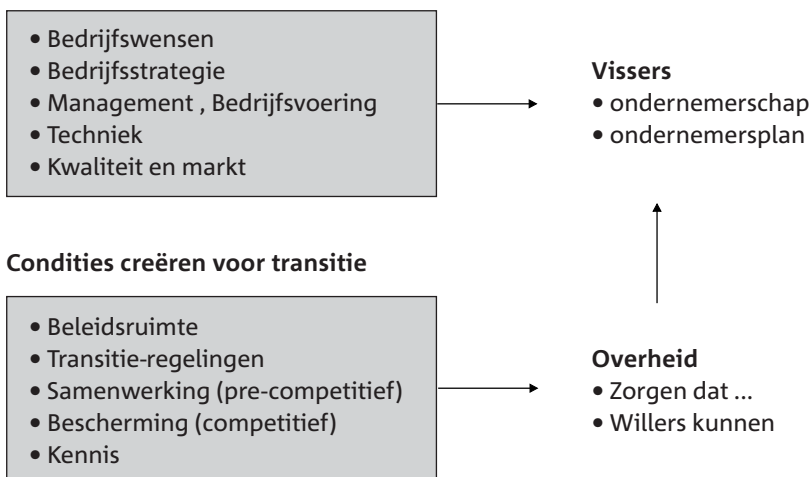
Voorlopers in deze transitie en bedrijven die investeren in diversificatie moeten worden beschermd, bijvoorbeeld in ruimtelijk opzicht: “Iemand dit investeert in een kleiner schip met duurzame visserijmethoden moet niet worden ingehaald met een soortgelijke visserij (als waar hij net van is afgestapt), uitgevoerd door zijn (buitenlandse) collega’s”. Vissers moeten gemobiliseerd worden om bij voorkeur zelf de grenzen aan te geven. De overheid moet die grenzen bewaken. In dit verband werd ook gewezen op de rol die beschermde gebieden kunnen spelen in exclusieve toegang voor duurzame visserijmethoden. “De maatschappelijke organisaties kunnen daar een positieve rol in vervullen.”

Een relevant punt van discussie waarover de meningen verdeeld waren was de inpasbaarheid van de traditionele boomkorvisserij binnen het toekomstperspectief. Een deel van de maatschappelijke organisaties betwijfelt of er ruimte is voor deze visserijvorm: "Afgezien van de schade aan bodem en niet-doelsoorten blijkt deze visserijmethode niet economisch duurzaam te zijn, hetgeen nu duidelijk is bij de hoge brandstofkosten. Als de traditionele, zware boomkorvisserij economisch wel blijkt uit te kunnen, dan kan deze in beperkte mate in een klein deel van de Noordzee worden uitgevoerd. Eventueel zijn lichtere vormen van bodemberoerende visserij onder voorwaarden toegestaan." Een ander deel wil niet zover gaan dat de boomkorvisserij in de hele Noordzee zou moeten worden gesaneerd. Wel zijn aanpassingen in de vistechniek nodig (grotere mazen in de 80mm visserij, pulsvisserij of een combinatie daarvan), gepaard met een kleinere vloot met meer zeedagen.

Tenslotte werd er door de sportvisserij op gewezen dat diversificatie niet moest leiden tot een verhoogde visserijdruk in de kustzone. Hoewel dit ook te maken had met duurzaam bestandsbeheer (discards in de eurovloot, verstoring kraam- en kinderkamers) had dit punt vooral betrekking op een gevreesde toename van staand want visserij (ruimtelijke conflicten) en visserij die om dezelfde (ongequoteerde) soorten concurreert als de sportvissers. Voor de visserijzone zouden door beroeps- en sportvissers gezamenlijke beheerafspraken moeten worden gemaakt.

Toch een Perspectief?

Transitie = Aanpassen & Veranderen

6 Hoe verder: Ruimte voor ondernemerschap

6.1 Opgave

De belangrijkste opgave voor de sector in de komende jaren zal zijn het realiseren van een rendabele, ecologisch verantwoorde, en maatschappelijk geaccepteerde visserij. Concrete doelen zijn het bereiken van een substantiële kostenverlaging, product- en procesinnovatie en het behoud en/of herstel van maatschappelijk draagvlak.

Kernwoorden hierbij zijn:

- *minder kapitaalintensief* vissen
- een *flexibeler visserij*, met aandacht voor nieuwe soorten, technieken en markten
- toegevoegde waarde op *kwaliteit*
- *minder bodemberoering en bijvangst*
- *verlaging van de vangstdruk*

Samenwerking, alliantievorming en een betere afstemming in de keten zijn hiervoor onontbeerlijk.

6.2 Hoe verder?

De Werkgroep ziet drie lijnen in de verdere uitvoering:

1. Selectie op ondernemerschap: de focus richt zich op het individuele ondernemerschap, op de individuele ondernemer die –al of niet in groepsverband- bereid is te innoveren, te vernieuwen. De werkgroep staat geen sectorbrede aanpak voor. De aandacht moet uitgaan naar pilots waarin ondernemers innovaties en vernieuwingen willen ontwikkelen en testen, wat mogelijk op een langere termijn leidt tot sectorbrede introductie. Een actie om de gehele sector als collectief te laten innoveren wordt niet haalbaar geacht. Wel zijn er duidelijk kansen om perspectievolle ideeën van ondernemers uit de sector te realiseren of verder uit te testen, ook op de korte termijn. Dit betekent dat een keuze moet worden gemaakt welke ideeën kunnen worden ondersteund en welke niet. Duidelijke criteria en randvoorwaarden, in een regeling die in principe voor iedere geïnteresseerde ondernemer toegankelijk is, zijn daarbij noodzakelijk.
2. Onderscheid tussen de korte- en lange-termijn aanpak, tussen pilots en de uitbouw ervan. Een aantal van de ideeën kunnen al op zeer korte termijn (2006) worden opgepakt (zie hoofdstuk 4). Andere acties verlangen een lange-termijn aanpak.
3. Focus op maatschappelijke alliantievorming en clustering van innovatiekracht. Maatschappelijk draagvlak is een belangrijke voorwaarde om nieuwe vangsttechnieken op termijn succesvol te laten zijn (license to produce). Clustering van kennis en innovatiekracht (horizontaal en verticaal in de keten) is een belangrijke motor zijn voor het aanjagen van veranderingen in de sector en het tot waarde brengen van kennis die nu nog niet wordt gedeeld. Deze clustering zal moeten worden georganiseerd, bijvoorbeeld door het instellen van een keurkorps van innovatoren (zie paragraaf 4.3), het organiseren van studiegroepen, discussie- en praktijkdagen en door het slim inrichten van pilots (wie betrek je bij de pilot?).

6.3 Waarmee verder?

Om werkelijke vernieuwing, innovatie en transitie tot stand te brengen dient op basis van duidelijke en onderscheidende criteria de willers, de innovatoren te worden geïdentificeerd. Projecten en ideeën voor innovatie dienen beoordeeld te worden aan de hand van de gestelde doelen (in hoeverre sluiten deze aan bij de doelen die zijn geformuleerd?) en de verhouding tussen de kosten voor ondersteuning, benodigde tijdsduur en het beoogde resultaat. Daarbij zal aandacht moeten worden besteed aan het organiseren van clusteren van innovatiekracht.

De huidige situatie vereist dat verbeteringen worden doorgevoerd die de solvabiliteit van de bedrijven op zeer korte termijn vergroten. Acties gericht op het verminderen van de kosten liggen hierbij het meest voor de hand: brandstofkosten kunnen worden gedrukt door gebruik van olieverbruikmeters, cruise-control, trekkrachtmeters, en zwaarolieinstallaties).

De Werkgroep Transitie heeft geen mening geformuleerd in hoeverre dergelijke kostenbesparingen in aanmerking zouden

moeten kunnen komen voor (financiële) ondersteuning, maar wel is duidelijk dat kostenbesparingen direct nodig zijn. Ook kan worden gedacht aan pilots rond alternatieven voor de boomkor, lichter vissen, en het delen van informatie.

1. Dit betekent vooral dat op korte termijn goede voorlichting en communicatie nodig is over:

- technische aanpassingen zoals olieverbruikmeters, cruise-control en trekkrachtmeters
- aanpassingen aan bestaande tuigen
- voordelen van gerichte visserijbeperking
- stimuleren van de uitwisseling van informatie t.b.v. kostenbesparing

De ruimte die hierdoor vrijkomt kan worden gebruikt voor investeringen in product- en procesinnovatie gericht op duurzaamheid, opbrengstverhoging, waaronder kwaliteit en transparantie in de keten, een betere afstemming in de keten en een flexibilisering van de vloot. Ook zal geïnvesteerd moeten worden in maatschappelijk draagvlak.

Om deze innovatieslag te kunnen maken moeten pilots worden opgestart om de werkbaarheid van innovatie-ideeën in de praktijk te kunnen testen:

2. Technische pilots:

- (Alternatieve boomkor) tuigen
- Verminderen van discards & bijvangst
- Verminderen van bodemberoering

3. Pilots rond een veranderende visserij & visketen

- Andere keteninrichting
- Vergroten van marges, transparantie en efficiëntie in de keten, IT

4. Pilots rond een zorgvuldigere, flexibelere visserij:

- Visplannen
- Duurzamer vissen met exclusieve rechten of bescherming

Met name de technische pilots zouden al op korte termijn kunnen worden opgestart, mits daarvoor de nodige (garantie)-fondsen kunnen worden gecreëerd. Als uit deze pilots blijkt dat innovatie-ideeën werken, dan zal in een aantal gevallen de regelgeving moeten worden aangepast om te kunnen worden opgeschaald in de praktijk. Dit betekent:

5. Efficiënter inrichten van regelgeving

- Overbodige, c.q. onwerkbare, regelgeving aanpassen/afschaffen
- Verkavelen van vangstrechten stroomlijnen
- Opkopen van quota door overheid en verhuur onder voorwaarden

Verder moet voorkomen worden dat de aanpak via willers en innovatoren leidt tot een versnipperd geheel. Belangrijk is dat de werkzaamheden worden gecoördineerd en bijdragen aan een klimaat van innovatie en omschakeling, waarbij ondernemers elkaar stimuleren en betrokkenen ook leren van elkaar:

6. Creëren van een klimaat en voorwaarden voor omschakeling

- Samenwerking, horizontaal, verticaal in de keten
- Ontwikkelen maatschappelijke dialoog
- Duidelijke organisatie: één loket, Visserij Innovatie Platform
- Ontwikkeling garantie/borgstellingfondsen

Een efficiënter inrichting van de regelgeving en een klimaat van innovatie en omschakeling zijn niet op korte termijn te realiseren en vereisen een lager-termijn aanpak. Echter, beiden zijn essentieel om te kunnen komen tot een succesvolle omschakeling en een beter perspectief voor de Noordzeevisserij.

6.4 Ruimte voor ondernemerschap

Veranderingen zijn nodig die daadwerkelijk bijdragen aan een oplossing van de huidige problematiek en niet aan een verplaatsing daarvan (zie “kanttekeningen” uit hoofdstuk 3). Dit betekent dat er duidelijke en nieuwe grenzen zullen moeten worden gesteld, waarvoor ook nieuwe beleidsruimte nodig is.

De aanpak voor deze veranderingen zou in principe toegankelijk moeten zijn voor alle geïnteresseerde ondernemers in de visserijsector, maar met een focus op het ondernemerschap van individuele of geselecteerde ondernemers: de willers, de innovatoren. M.a.w. niet een benadering voor het collectief zonder meer, maar één die appelleert aan competente ondernemers met oog voor duurzaamheid. Beschikbare middelen vanuit de overheid worden hierbij besteed aan een doelgerichte omvorming van de vloot en innovatie, in plaats van generieke saneringen.

7 Aanbevelingen voor andere werkgroepen binnen de Task Force

7.1 Werkgroep Innovatie-Organisatie

De Werkgroep Transitie adviseert de Werkgroep Innovatie-Organisatie om een zodanige organisatie te creëren dat duidelijke keuzes (criteria) te maken zijn over welke projecten en ondernemers ondersteund kunnen worden, zonder daarbij exclusief te zijn. M.a.w. kies voor een aanpak die in principe voor ieder toegankelijk is, maar waarbij duidelijk geselecteerd wordt op competente ondernemers met oog voor economische, ecologische en maatschappelijke aspecten van duurzaam vissen: de willers, de innovatoren, de koplopers. Te ondersteunen projecten worden hierbij gekenmerkt door een of meerdere van de volgende kernwoorden:

Kernwoorden hierbij zijn:

- *minder kapitaalintensief vissen*
- een *flexibeler visserij*, met aandacht voor nieuwe soorten, technieken en markten
- toegevoegde waarde op *kwaliteit*
- *minder bodemberoering en bijvangst*
- *verlaging van de vangstdruk*

Om deze innovatieslag te kunnen realiseren moet een organisatie ontwikkeld worden (een platform, een loket) dat innovatiekracht identificeert en clustert, bij voorkeur in de vorm van innovatieve voorbeeldprojecten die daadwerkelijk bijdragen aan de oplossing van knelpunten. Dit betekent dat onderscheidende criteria ontwikkeld moeten worden om de juiste projecten en ondernemers te kunnen selecteren en die duidelijke garanties bieden dat de na te streven doelen (economie & ecologie) perspectiefvol en coherent zijn. Om deze pilots en projecten ook in de praktijk te kunnen brengen en op te kunnen schalen is het noodzakelijk dat voldoende beleidsruimte wordt gecreëerd.

Aanbevolen wordt om binnen deze organisatie te zorgen voor de inzet van adequate ondersteuning en betrokkenheid (juridisch, fiscaal, technisch-ecologisch, handel & verwerking, beleid, maatschappelijke organisaties) en er voor te zorgen dat het geheel van selectiecriteria, organisatie en uitwerking bijdraagt aan de stimulering van een innovatiecultuur in de sector. Voorbeelden van dit laatste zijn het organiseren van educatie en studiedagen, studiegroepen, communicatie, en het instellen van een innovatieprijs. Voor wat betreft de organisatie en uitwerking van innovatietrajecten wordt aanbevolen om te leren van de ervaringen van andere innovatieplatformen (aquacultuur) en ook buiten de sector zelf te kijken.

Tenslotte is het van belang te borgen dat de organisatie daadwerkelijk in staat is om subsidieregelingen te arrangeren of barrières in regelgeving te laten wegnemen, hetgeen een handicap was voor het Innovatieplatform Aquacultuur.

7.2 Werkgroep Financiën

Aan de Werkgroep Financiën wordt aanbevolen om de inzet van de juiste ondersteuning en deskundigheid te organiseren (subsidieadviseurs, fiscalisten, accountants) en een inventarisatie te maken van de financieringsbehoefte. Verder wordt aanbevolen om al voor 2006 financiën te organiseren, vooral gezien de urgentie van de huidige situatie in de kottector. Deze middelen zouden met name ingezet kunnen worden voor technische pilots die op korte termijn resultaten geven, voor het afdekken van onzekerheid op rendementen van vernieuwen en van maatschappelijke kosten en risico's (garantiefondsen).

7.3 Algemeen voor de Task Force

De werkgroepen moeten de condities creëren voor innovatie. Dit betekent dat alleen een focus op het oprichten van een innovatieplatform niet voldoende is: Het organiseren van voldoende beleidsruimte en bescherming voor innovatoren is essentieel. Dit betekent o.a. dat er voor gezorgd moet worden dat:

- Overbodige regelgeving kan worden aanpast/afgeschaft,
- onnodige beleidsbarrières kunnen worden weggenomen,
- de vergunningverlening kan worden aangepast, vereenvoudigd en gestroomlijnd,
- nieuwe beleidsruimte gecreëerd kan worden,

- dat passende bescherming mogelijk wordt van innovatoren,
- en dat de meest perspectiefvolle projecten en initiatieven financieel ondersteund worden.

De Werkgroep Transitie beveelt aan om te zorgen voor een goed communicatietraject rond de Task Force en presentatie van de uitkomsten: Wat kunnen vissers wel en niet verwachten van de Task Force; Hoe verhouden de adviezen van de Task Force zich tot de plannen vanuit Brussel (bijvoorbeeld invoering van de MSY benadering)? Dit communicatietraject zal ondernemers in de kottersector moeten stimuleren om gebruik te maken van de kansen die er liggen en blijvend aan innovatie te werken. Tevens benadrukt de werkgroep het belang van de inzet van communicatiemiddelen (voorlichting, scholing, workshops) t.b.v. het stimuleren van maatschappelijk verantwoord / innovatief ondernemerschap voor de huidige en toekomstige generatie vissers.

Door al in 2006 te beginnen met de uitwerking van de adviezen van de Task Force en te beginnen met pilots zullen vissers meer gestimuleerd worden om te participeren in een innovatieslag, dan wanneer pas later wordt begonnen. Ook de urgentie van de huidige situatie in de kottersector vereist een spoedige uitwerking.

Tot slot beveelt de Werkgroep Transitie aan om ook ondernemers en maatschappelijke organisaties op te nemen in de andere werkgroepen, en daarbij ook zorg te dragen voor de continuïteit in de gedachtevorming en bemensing vanuit de Werkgroep Transitie naar de Werkgroep Innovatie-Organisatie en de Werkgroep Financiën, bijvoorbeeld door middel van presentaties vanuit de Werkgroep Transitie of door afvaardiging vanuit de Werkgroep Transitie naar de andere werkgroepen.

Bijlage 2

Innovatie en organisatie

Advies Werkgroep Innovatie/Organisatie aan de Task Force Duurzame Noordzeevervisserij

Maart 2006

Samenstelling werkgroep

Ton IJlstra, Directie Visserij (voorzitter)

Ger Vos, Innovatienetwerk Groene Ruimte en Agrocluster

Ronke Luns, Produktschap Vis

Wilbert Schermer-Voest, Directie Visserij

Frans Vroegop, Directie Visserij

Strategie voor de oprichting van een Visserij Innovatie Platform

Inleiding

De kottersector op de Noordzee verkeert in zwaar weer. De economische positie van de sector staat onder grote druk. Voor de belangrijke bestanden zijn de afgelopen jaren forse quotumkortingen doorgevoerd terwijl de prijsontwikkeling voor belangrijke soorten stagneert. Ondanks sanering van schepen is de omvang van de vloot nog steeds niet in overeenstemming met de beschikbare bestanden. De grote stijging van de brandstofkosten plaatst de sector voor hoge kosten. Hoge investeringslasten en achterblijvende opbrengsten leiden tot lage rendementen van individuele bedrijven. Daarnaast wordt de sector geconfronteerd met de maatschappelijke wens tot verdere verduurzaming. Naast de noodzaak om de visserij ecologisch inpasbaar te maken is er sprake van een toenemende ruimteconcurrentie met andere, veelal nieuwe, gebruikers van de Noordzee (o.a. windmolenparken). Dit alles beperkt de ruimte en economische vooruitzichten voor de platvissector.

Sector en overheid zijn zich bewust van deze situatie. Omdat de Noordzee echter nog steeds kansen biedt aan de visserij is in november 2005 de Task Force Duurzame Noordzeevervisserij ingesteld met als doel die kansen te benoemen en te bewerkstelligen dat ondernemers deze kansen ook daadwerkelijk gaan benutten, ook als daar structurele veranderingen voor nodig zijn. De Task Force is een initiatief van de sector welk met steun van de Minister van LNV tot stand is gekomen.

In zijn eerste bijeenkomst heeft de Task Force een drietal werkgroepen ingesteld: een werkgroep Transitie, een werkgroep Innovatie/Organisatie en een werkgroep Financiën. De werkgroep Transitie heeft in maart 2006 een document opgesteld met een perspectief én transitieagenda voor de Noordzeekottervloot. In dit advies geeft de werkgroep Transitie aan dat innovatie de sleutel is naar een toekomst waarin de sector duurzaam en winstgevend kan produceren. De werkgroep adviseert een organisatiestructuur te ontwikkelen die innovatiekracht identificeert en clustert bij voorkeur in de vorm van innovatieve voorbeeldprojecten die daadwerkelijk bijdragen aan de oplossing van knelpunten.

In dit document wordt hieraan invulling gegeven en worden de mogelijke contouren beschreven van een op te richten Visserij Innovatie Platform (VIP). Niet als blauwdruk, maar meer richtinggevend bij de mogelijke oprichting van een VIP. Bedrijfsleven, overheid, wetenschap en maatschappelijke organisaties zullen via dit platform moeten samenwerken om innovatieve ideeën in de praktijk een kans te geven en waar nodig financieel en inhoudelijk te ondersteunen.

Inrichting van het Visserij Innovatie Platform

Doelstelling

De doelstelling van het Visserij Innovatie Platform is sturing geven aan de totstandkoming van een innovatieklimaat, waarbinnen de duurzame ontwikkeling van de Noordzeevervisserij plaatsvindt.

Taken

Het platform bereikt deze doelstelling o.a. door:

1. Het identificeren van kansrijke thema's voor innovatie op het gebied van de zeevisserij.
2. Het zonnodig formuleren van deze thema's in een visserij-onderzoeksagenda en het bevorderen dat deze onderzoeks-onderwerpen worden uitgevoerd.
3. Het faciliteren van de totstandkoming van innovatieve voorbeeldprojecten in de Noordzeevervisserij.
4. Het initiëren van samenwerking binnen de sector om innovatie in de praktijk tot stand te brengen, bijv. d.m.v. educatie en studiedagen, studiegroepen, communicatie en het instellen van een innovatieprijs
5. Het signaleren van (beleids)belemmeringen die innovaties beperken en het 'agenderen' hiervan bij betrokken instanties.
6. Het adviseren over de financiële ondersteuning van voorbeeldprojecten die ingediend zijn in het kader van een subsidie-regeling.
7. Het bijdragen aan het wegnemen van organisatorische /bestuurlijke tegenstellingen in de sector die innovaties belemmeren.

8. Het initiëren van samenwerking tussen de sector en maatschappelijke belangenorganisaties om innovaties tot stand te brengen.
9. Het adviseren over de opzet een innovatie subsidieregeling.

Doelgroep

De doelgroep waar het VIP zich op richt zijn die competente ondernemers in de visserij-keten (producenten, verwerkers en retailers) die bereid zijn innovaties tot stand te brengen waarbij de eerste aandacht uitgaat naar 'voorlopers'/pioniers en vervolgens naar diegenen die de resultaten sectorbreed zullen toepassen. Zij dienen oog te hebben voor economische, ecologische en maatschappelijke aspecten van duurzaam vissen: de willers, de innovatoren, de koplopers.

Afbakening

Het platform stimuleert innovatieve activiteiten in de kottersector en de bijbehorende productieketens. Indien hiertoe aanleiding betreft het platform ook andere visserijsectoren. Het innovatieplatform beperkt zich in eerste instantie tot de aanvoersector. Innovaties in de keten worden betrokken daar waar deze een bijdrage leveren aan de rendementen in de aanvoersector. Het platform richt zich op de innovatie binnen de Nederlandse context, maar heeft ook oog voor innovatieve ontwikkelingen binnen de zeevisserij in internationaal verband. Dit kunnen ontwikkelingen in andere landen zijn, maar ook die die voortvloeien uit nieuwe communautaire initiatieven als de totstandkoming van een Europese Marine Strategie, het te ontwikkelen EU-Maritiem Beleid of bijvoorbeeld een project zoals Ocean Farming. De Noordzee-RAC kan als forum dienen voor het aandragen en uitwisselen van ideeën. Het platform houdt feeling met het Innovatieplatform Balkenende. In relatie tot het Innovatie Netwerk Groene ruimte en Agrocluster van LNV houdt het Visserij Innovatie Platform zich vooral bezig met concrete innovatie projecten. Het innovatienetwerk houdt zich vooral bezig met meer grensverleggende ideeën.

Projecten

Het platform identificeert kansrijke projecten die de geformuleerde doelen dichterbij kunnen brengen. Kernwoorden daarbij zijn vooralsnog:

- Een minder kapitaalsintensieve visserij.
- Een meer duurzame visserij, met minder bodemberoering en bijvangst.
- Een meer gemengde, flexibelere visserij met aandacht voor nieuwe soorten, technieken en markten.
- Ketenintegratie en ketentransparantie.
- Meer toegevoegde waarde op kwaliteit.

Het platform heeft bij de keuze van de prioritaire projecten oog voor zowel technische, organisatorische als systeeminnovaties.

Profielchets

Het platform geeft invulling aan de resultaten van de Task Force Duurzame Noordzeevisserij. Het platform is onafhankelijk maar moet een sterke vertrouwensbasis met het bedrijfsleven ontwikkelen. In Nederland is het van belang de samenwerking te benadrukken tussen onderzoek, bedrijfsleven, nationale en internationale overheden en de consumenten. I.h.k.v. de uitvoering van zijn taken levert het platform een belangrijke bijdrage aan de onderlinge communicatie en het vertrouwen tussen de betrokkenen als ook de versterking van het onderlinge netwerk. Het platform fungeert als eerste aanspreekpunt voor ondernemers, maar ook voor kennisinstellingen en overheidsinstanties met innovatieve ideeën. Het platform bespreekt in de eerste plaats innovatieve ideeën uit de sector. Daar waar mogelijkheden bestaan, initieert het zelf ook innovaties. Het platform is eenvoudig bereikbaar en draagt zorg voor een heldere communicatie over haar activiteiten naar buiten toe. De beleidssuggesties c.q. aanbevelingen van het platform worden besproken/geagendeerd binnen de hiervoor aangewezen overlegverbanden, zoals die binnen de directies van LNV (o.a. Visserij, Natuur), die tussen overheid en sectororganisaties maar ook binnen het onderzoek en waar nodig in EU-kader.

Samenstelling/competenties

Het Visserij innovatie Platform is samengesteld uit maximaal 10 vertegenwoordigers uit het visserijbedrijfsleven, de overheid, de wetenschap en maatschappelijke organisaties. Vanuit deze verschillende achtergronden hebben zij kennis van de verhoudingen in de visserijwereld en ervaring met het totstandbrengen van vernieuwing, transitie en innovaties. De voorzitter is onafhankelijk en beschikt over capaciteiten om de nodige invloed te kunnen uitoefenen op bestuurlijk en maatschappelijk gebied. Het platform wordt ondersteund door een compact professioneel secretariaat dat sturing geeft aan de werkzaamheden van het platform.

Beschikbare middelen

De looptijd van het platform is vooralsnog voorzien van een periode van 5 jaar. Overheid en bedrijfsleven dragen gezamenlijk bij aan het budget van het platform. Het platform dient over een budget te beschikken ter bestrijding van reis en

verblijfskosten, bureaunkosten en andere apparaatskosten. Dit wordt geschat op 50.000 euro per jaar, exclusief personeelskosten. Na 3 jaar vindt een eerste evaluatie plaats. Deze kan bijdragen aan een bijstelling van de in deze notitie genoemde aspecten.

Tot slot

Het visserij innovatieplatform kan succesvol worden genoemd wanneer een innovatief klimaat is ontstaan dat te toetsen is aan de realisatie van een substantieel aantal innovatieve projecten die leiden tot navolging in de praktijk van de Noordzee kottervloot.

Bijlage 3

Financiën Kottervisserij

Rapportage Werkgroep Financiën Kottervisserij aan de Task Force Duurzame Noordzeevisserij

Maart 2006

In opdracht van de Werkgroep
Financiën van de Task Force Duurzame Noordzeevervisserij
heeft het Landbouw Economisch Instituut onderstaande
rapportage opgesteld.

Samenstelling Werkgroep
Johan Nooitgedagt (Nederlandse Vissersbond), voorzitter
Gerard van Balsfoort (Productschap Vis)
Ton IJlstra (Directie Visserij)
Frans Vroegop (Directie Visserij)

Auteurs
Kees Taal (LEI)
Jos Smit (LEI)

Werkgroep Financiën Kottervisserij

Doelstelling:

Een duurzaam producerende Nederlandse kottervisserijvloot met goede bedrijfseconomische toekomstperspectieven. Transitie, door middel van gerichte investeringen, naar een visserijvloot die in de toekomst tegen lagere kosten, bedrijfseconomisch winstgevend en duurzaam kan produceren.

Samenvatting

De Nederlandse kottervloot bestond eind 2005 uit 340 schepen waarvan 110 grote boomkorkotters en 166 Eurokotters. Deze beide vlootsegmenten zijn hoofdzakelijk afhankelijk van de boomkorvisserij op platvis. De boomkorvisserij is sinds 2002 verliesgevend. Omdat de solvabiliteit gemiddeld rond 0 ligt is het voor veel bedrijven in sector moeilijk geworden om te investeren in duurzamere visserijmethoden.

De economische en ecologische duurzaamheid van de kottervloot kan worden verbeterd door herstructurering van de vloot en ontwikkeling en introductie van meer duurzame technieken die momenteel voorhanden of in ontwikkeling zijn. Een plan is doorgerekend dat ondernemers in de sector de mogelijkheid biedt het aantal boomkordagen en daarmee de visserij-inzet op platvis in de periode 2007 – 2013 te halveren. Het plan veronderstelt brede introductie van de pulskor, omschakeling naar andere visserijtechnieken en verdere vlootsanering. De klassieke boomkorvisserij zou worden teruggebracht tot een derde van het huidige niveau. Getaxeerd is dat voor de uitvoering van dit plan een financiële ruimte nodig is van minimaal 325 miljoen Euro.

Om sturing te geven aan het innovatie en investeringstraject zal een Visserij Innovatie Platform (V.I.P) moeten worden ingesteld. Pilots kunnen via dit platform worden ingezet. Een globale indicatie van een benodigd budget is 15 miljoen Euro.

Capaciteitsontwikkelingen in de kottervisserij

Vlootomvang en samenstelling

De Nederlandse kottervisserijsector is de laatste zeven jaar gekrompen. De omvang van de vloot is met 10% afgenomen. Tabel 1 laat zien dat het aantal kotters elk jaar verder afneemt en dat de vloot verouderd.

Tabel.1 Aantal actieve vaartuigen in de kottervisserij naar leeftijd (per 31 december)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)	2004 a)	2005 a)
Totaal kottervloot	407	399	402	401	393	374	367	341
Naar leeftijd								
- 0 - 10 jaar	94	79	86	80	85	78	70	nn
- 11 - 20 jaar	148	163	166	160	147	140	136	nn
- meer dan 20 jaar	165	157	150	161	161	156	161	nn
Totaal	407	399	402	401	393	374	367	341
Naar motorvermogen (pk)								
1 - 260	82	79	66	64	62	54	53	51
261 - 300	142	145	158	168	173	173	168	166
301 - 1.500	32	26	29	28	25	21	20	17
1.501 - 2.000	88	88	90	84	82	87	92	83
2.001 en meer	63	61	59	57	51	39	34	24
Totaal	407	399	402	401	393	374	367	341
Gemiddeld motorvermogen (pk)	1.066	1.065	1.066	1.037	1.000	981	986	nn

a) Voorlopige cijfers.

Bron: LNV-Directie Visserij; Scheepvaart-Inspectie; Informatienet.

De Nederlandse kottervloot bestond per eind 2005, inclusief de garnalenkotters, nog uit ongeveer 340 schepen. De laatste jaren zijn slechts enkele nieuwe schepen in de vaart gekomen. Sommige in de vloot aanwezige schepen werden gerenoveerd en/of van nieuwe motoren voorzien. De investeringen staan de laatste jaren op een laag pitje.

Na de saneringsronde van eind 2005 is de Nederlandse boomkorkottervloot met een motorvermogen van meer dan 1.101 pk (zo goed als uitsluitend afhankelijk van de platvisserij) met 20 schepen afgenomen. Per 31 december 2005 bestond deze groep kotters nog uit ongeveer 110 actieve schepen¹. De groep kotters met een motorvermogen tussen 261 en 300 pk was per eind 2005 met 2 schepen gekrompen tot 166 schepen¹. Deze groep kotters bestaat voor een deel uit Eurokotters van 300 pk.

¹ Voorlopige cijfers

Economische resultaten kottervisserij

De economische resultaten in de kottervisserij zijn de laatste jaren drastisch teruggelopen. De omzet stagneert en de kosten nemen toe. Het netto sectorresultaat is sinds 2002 negatief (tabel 2).

Tabel 2 Sectorresultaten kottervisserij (x miljoen euro)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)	2004 a)	2005 d)
Besomming b)	275	303	291	307	257	252	245	242
Af: technische kosten c)	172	172	208	199	183	183	183	188
Arbeidsopbrengst	103	131	83	108	74	69	62	54
waarvan:								
- deel/sociale lasten	85	96	79	89	76	73	70	66
- nettoresultaat	18	35	4	19	-2	-4	-8	-12
In euro van 2004:								
Besomming b)	320	345	324	327	263	254	245	
Af: technische kosten c)	200	197	232	214	190	185	183	
Arbeidsopbrengst	120	148	92	114	72	70	62	
waarvan:								
- deel/sociale lasten	99	109	88	94	76	74	70	
- nettoresultaat	21	39	4	20	-4	-4	-8	

a) Voorlopige cijfers; b) Inclusief diverse opbrengsten; c) Alle kosten, exclusief deelloon, sociale lasten, proviand, graailoon en vakantiegeld; d) Schatting.

De aanvoerwaarde van vis (omzet) loopt de laatste jaren terug. Onder de huidige omstandigheden is er geen sprake van een rendabele jaarrond platvisserij voor de kotters groter dan 1.101 pk. In feite is er, visserijtechnisch (traditionele boomkor) en economisch gezien, voor een deel van deze kotters zijn de economische toekomstperspectieven erg onzeker. De opbrengsten per schip blijven nog wel redelijk op peil maar de kosten (met name die voor brandstof) zijn snel toegenomen. De verwachting is dat deze hoog zullen blijven waardoor de grote boomkorkotters, in de huidige hoedanigheid, zowel op korte als op lange termijn niet rendabel zal kunnen opereren. Voor de Eurokotters geldt voor een deel hetzelfde, alleen zijn deze schepen iets flexibeler om over te schakelen naar andere, energiezuiniger visserijmethoden.

Actuele situatie

Het ziet er naar uit dat de bedrijfseconomische resultaten over 2005, net als in de voorgaande jaren, ook weer negatief zijn geweest. Cijfers zijn nog niet beschikbaar maar het nettoresultaat zal waarschijnlijk op het niveau van 2004 uitkomen of wellicht negatiever. De verwachting is dat ook het nettoresultaat in 2006 negatief zal uitkomen, vooral door de sterk toenemende kosten.

Afhankelijkheid van platvis

De Nederlandse kottervisserij heeft in de loop der jaren fors geïnvesteerd in platvis (tong en schol) quota en is daarmee hoofdzakelijk afhankelijk van de boomkorvisserijmethode. De visserijsector is thans alleen in staat om met deze visserijmethode de platvisquota te benutten. Het is een technisch efficiënte maar energievragende visserijmethode die door een groot deel van de vloot niet meer rendabel kan worden toegepast door sterk toenemende kosten. Alternatieven zijn (nog) niet voor handen. De afhankelijkheid van diverse toegepaste visserijmethoden per pk klasse, naar besomming gerekend, is weergegeven in tabel 3:

Tabel 3 Besomming Nederlandse kottervloot 2004 per pk klasse naar visserijmethode (in mln €)

Kotters met een motor vermogen van:	Totaal	Waarvan:				
		Boomkor	Garnalenkor	Borden trawl en div. Rondvismeth.	Haring trawl	Div. andere visserijen (Twinrig en Flyshoot etc)
1 - 260	6	0	6			
261 - 300	64	25	24	2		13
301 - 1.500	14	2		4	1	7
1.501 - 2.000	115	115				
2.001 en meer	46	45			1	
Totaal	245	187	30	6	2	20

Bron: LEI, VIC 2004

De afhankelijkheid van diverse toegepaste visserijmethoden, uitgedrukt in een percentage van het totaal, is weergegeven in tabel 4:

Tabel 4 Besomming Nederlandse kottervloot 2004 per pk klasse naar visserijmethode (in %)

Kotters met een motor Vermogen van:	Totaal	Waarvan:				
		Boomkor	Garnalenkor	Borden trawl en div. Rondvismeth.	Haring trawl (Twinrig en	Div. andere visserijen Flyshoot etc)
1 - 260	100	0	100			
261 - 300	100	39	38	3		20
301 - 1.500	100	14		29	7	50
1.501 - 2.000	100	100				
2.001 en meer	100	98			2	
Totaal		76	12	2	1	9

Bron: LEI, VIC 2004

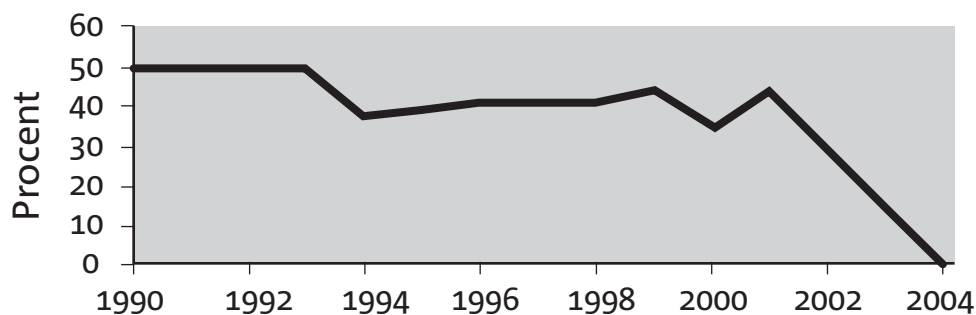
De kotters van 1101 en meer pk zijn praktisch voor 100% afhankelijk van de boomkorvisserij. De zogenaamde 'Eurokotters' (300 pk) zijn voor bijna 40% daarvan afhankelijk. Gemiddeld is de gehele Nederlandse kottervloot voor 76% van de besomming afhankelijk van de boomkorvisserij. De groep 1-260 pk (Waddenzee- en enkele kleine Noordzee-garnalenvissers) is voor 100% afhankelijk van de garnalenkorvisserij en de groep 261-300 pk (deels ook Eurokotters) voor bijna 40%.

Afhankelijkheid van platvis

De financiële positie van de kottersector is de laatste jaren sterk achteruit gegaan waardoor het voor de sector nog moeilijker wordt om te investeren. Het eigen vermogen is snel afgenomen en loopt steeds verder terug. De sector zal financieel weer gezond moeten worden gemaakt en daarvoor zijn investeringen nodig. De financiële ruimte daarvoor ontbreekt

De solvabiliteit (verhouding eigen/vreemd vermogen) is op een laag punt. Gemiddeld 15% in 2003 (grafiek 1). De laatste schattingen geven aan dat het percentage momenteel ongeveer rond 0 zal liggen. Dit solvabiliteitspercentage voldoet voor de bank niet meer aan de eis zoals die bij een financieringsaanvraag algemeen wordt gesteld. De banken gaan uit van een solvabiliteitseis van minimaal 35%. Banken stellen zich daarom zeer terughoudend op bij financieringsaanvragen.

Grafiek 1 Solvabiliteit Nederlandse kottersector

Bron: LEI

De waarde van onderpanden in de visserij bieden bij een financieringsaanvraag momenteel niet voldoende zekerheid meer voor de bank. De waarde van schepen vormen het hoofdbestanddeel bij een beoordeling van een aanvraag. Soms wordt ook de waarde van quota meegenomen. Beide zekerheden zijn het afgelopen jaar in waarde gedaald. De schepen worden thans in feite gewaardeerd tegen saneringsprijs. Quota worden in principe helemaal niet (meer) gewaardeerd.

Schaalvergroting, modernisering en innovatie vergen grote investeringen. Voor financiering hiervan zijn de visserijbedrijven afhankelijk van banken. De levensvatbaarheid van een visserijbedrijf moet voor de bank verder ook blijken uit een (te verwachten toekomstige) toename van de liquide middelen. Dit betekent dat bij een begroting voor een financieringsaanvraag er genoeg ruimte moet zijn om onverwachte tegenvallers op te kunnen vangen.

Investeringsen

Investeringsen in de kottersector in nieuwe schepen en motoren liepen tot 2001 nog op tot 31 miljoen euro. In de jaren 2002 en 2003 bleven deze op peil maar vanaf 2004 zijn deze jaarlijks teruggelopen. In 2005 lag het investeringsniveau bijzonder laag (schatting 5 a 10 mln). Ook in 2006 zal dat waarschijnlijk het geval zijn (tabel 3). Als er geen bijzondere acties ondernomen worden dan zullen de investeringen naar verwachting nog verder teruglopen en zich hoofdzakelijk beperken tot nog slechts enkele renovaties en vervangingen van motoren.

Tabel 5 Investeringsen in de kottersvisserij b)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003 a)	2004 a)	2005 a)
KOTTERVISSERIJ								
Miljoen euro b)	17	18	23	31	32	32	21	5-10
Aantallen:								
-nieuwe schepen	5	5	9	15	12	12	4	0
-andere schepen c)	2	2	2	-	2	2	1	pm
-verlengingen en renovaties e.d.	2	2	2	1	4	6	3	pm
-nieuwe motoren	33	23	25	21	11	20	12	pm

Bron: LEI

a) Voorlopige cijfers; b) Bruto-investeringsen, exclusief elektronische apparatuur en dekwerkhuizen. Peildatum: tijdstip van in de vaart brengen; c) Tweedehandsschepen uit buitenland of andere bedrijfstakken; d) Oestercultuur, mechanische kokkelvisserij en overige kustvisserij.

Mede op basis van cijfers over de afgelopen jaren kan worden gesteld dat de kottersvisserij jaarlijks voor ongeveer 25 miljoen euro moet investeren in nieuwbouw (vervanging), verbouw en hermotorisering.

Het is zeer noodzakelijk dat de visserijsector duurzamer, goedkoper en kwalitatief beter gaat produceren. Een deel van de huidige schepen in de vloot is daarvoor in de toekomst niet meer geschikt doordat schepen verouderd zijn en tekortschieten op het punt van ecologische en economische duurzaamheid. De kotterssector is gebaat bij een jaarlijks min of meer constant niveau van investeringen. Om een goed op de toekomst toegesneden Nederlandse kottersvloot (balans in de structuur) in de vaart te krijgen is er meer nodig dan de eerder genoemde ongeveer 25 mln euro aan jaarlijkse investeringen. In de komende 6 a 7 jaar zal daarvoor minstens het dubbele per jaar moeten worden geïnvesteerd. Momenteel hebben bedrijven echter al problemen om vernieuwingen en veranderingen (bijvoorbeeld in visserijmethoden) gefinancierd te krijgen.

Gewenste investeringen

Investerings in:

1. Vernieuwing, verjonging en/of aanpassing van (een deel van) de vloot
2. Innovatie van schepen, visserijmethoden/vistuigen (bijvoorbeeld de boomkor) en motoren en randapparatuur (energie- en kosten efficiënter)
3. Kwaliteitsverbetering van de aan te voeren vis (hogere opbrengst)

Ad 1. Bij nieuwbouw van schepen moet worden gedacht aan kleinere, efficiëntere, multi purpose schepen. Er kunnen misschien 2 a 3 (standaard)modellen van nieuw te bouwen schepen worden ontworpen en geproduceerd. De ontwerpen moeten dan tot in kleine details gestandaardiseerd worden. Deze kunnen daardoor relatief goedkoop gebouwd en onderhouden worden.

- een kottermodel voor de kustwateren, geschikt om binnen de 12 mijl te vissen met maximaal 300 pk motoren.
  - Garnalenkotters, investeringsbedrag rond 1 a 1,5 miljoen euro en
  - Viskotters, investeringsbedrag rond 2 a 2,5 mln euro.
- een kottermodel voor de zeevisserij, buiten de 12 mijls-zone. Voorbeeld is een schip met een lengte van 36 meter en een breedte van 8 meter, voorzien van 1 of 2 energiezuinige 'groene' motoren van totaal maximaal 1.200 a 1.400 pk.
  - Viskotters, investeringsbedrag rond 4 a 4,5 mln euro. (Sanering kan plaatsvinden in pk's en BT's).

Ad 2. Bij innovaties op het gebied van visserijmethoden/vistuigen en energie- en kostenefficiëntere motoren etc. moet worden gedacht aan:

- Vernieuwing en aanpassing van de boomkor. De pulskor is daar een voorbeeld van. Investerings in verbouwing en aanpassing van het schip en vistuigen bedragen naar schatting € 300.000 tot maximaal € 500.000 per schip.
- Vistuigen zoals twinrig, triplerig, quadrorig en flyshoot. Investeringsbedragen, afhankelijk van type vistuig en type schip en aanpassingen casco etc. (kustvaartuig of schip voor buiten 12 mijls-zone/klein of groot schip), voor kleine schepen minimaal ongeveer € 300.000 en voor grote schepen maximaal ongeveer ruim € 1.000.000.
- 'Groene' motoren op bestaande schepen. Door verbeterde dieseltechnieken zijn nieuwe motoren zeker 10% zuiniger dan de conventionele dieselmotoren. Zeker de zogenaamde groene motoren waarbij elektronische inspuiting- en commonrailtechniek wordt toegepast. Investeringsbedrag, afhankelijk van omvang en type motor, aanpassingen schip en inbouwkosten; voor kleine schepen minimaal € 150.000 en voor grote schepen maximaal € 700.000 per schip. (Ook hier sanering in pk's).
- Nieuwste voortstuwingstechnieken van schroeven en hoog rendement straalbuizen. Het energieverbruik kan hierdoor verlaagd worden. Het rendement van een schip (vooral bij nieuw te bouwen schepen) is te verbeteren met 10% of meer. Daardoor zijn ook minder pk's nodig. Investeringsbedrag, afhankelijk van het type schip (qua bouw) en mogelijkheden om deze wijzigingen aan het schip door te voeren., voor kleine schepen minimaal € 100.000 en voor grote schepen maximaal € 250.000 per schip.

Omvang van de gewenste investeringen

De structuur van de Nederlandse kottervloot voldoet is niet meer aan de economische en ecologische randvoorwaarden. Er zal geïnvesteerd moeten worden in de hiervoor genoemde vernieuwingen en innovaties om een andere structuur in de kottervisserij te kunnen doorvoeren. Hoe deze structuur uiteindelijk wordt zal uiteraard afhankelijk zijn van de keuzes die moeten worden gemaakt.

Een uitgangspunt voor herstructurering is doorgerekend waarbij ondernemers in de sector mogelijkheden wordt geboden om het aantal boomkordagen, en daarmee de visserij-inzet op platvis, in de periode 2007 – 2013 te halveren. In het plan is brede introductie van de pulskor opgenomen, omschakeling naar andere visserijtechnieken en ook verdere vlootsanering. De klassieke boomkorvisserij kan worden teruggebracht tot een derde van het huidige niveau. Getaxeerd is dat voor de uitvoering van dit plan een financiële ruimte nodig is van minimaal 325 miljoen Euro.

Herstructurering duurzame boomkorvisserij naar percentage van het huidige aantal schepen (180)

Boomkor hermotorisering en nieuwbouw	35%
Aanpassing boomkor (w.o. pulskor)	40%
Andere visserijtechnieken (w.o. flyshooting, twinriggen)	15%
Sanering	10%

Taxatie van financiële ruimte

	Aanpassen*	Nieuwbouw	Totaal
pulskor	30	180	210
boomkor	7	25	32
andere technieken	10	48	58
sanering			24
Totaal	47	253	324

* *Vistuig en hermotorisering*

Visserij Innovatie Platform

Het doel van het instellen van een Innovatieplatform is het gedurende het transitietraject sturing kunnen geven aan de totstandkoming van een goed innovatieklimaat. Het platform moet er aan bijdragen dat de kottervisserij zich ontwikkelt tot een duurzaam producerende sector met perspectieven voor de lange termijn en continuïteit. Daarvoor zullen pilots in gang moeten worden gezet die gefinancierd moeten worden via het Visserij Innovatie Platform (V.I.P). Globale indicatie van een budget voor de opzet van een Innovatie Platform is € 15 miljoen Euro, in lijn met de praktijk van het Innovatie Platform Aquacultuur.

